

Friesma-State te Idaard.

Door NANNIE OTTEMA.

(met een historische inleiding van Dr. A. L. Heerma van Voss).

I. OPVOLGENDE EIGENAARS EN BEWONERS 1555—1882.

Fries(e)ma-zathe te Idaard was blijkbaar in de tweede helft van de 16e eeuw reeds een versnipperd bezit geworden. Archivalisch vond ik ze het vroegst vermeld in de rekening van den rentmeester der domeinen van 1555/1556, waar van een overdracht in ruil van $\frac{1}{8}$ der zathe door Sydts Hettedr. aan Anna Hettedr. sprake is. In 1630 blijkt ze een complex van ongeveer 90 pondematen te vormen, waarvan in de jaren 1571—1601 nagenoeg 60 pondematen successievelijk in handen zijn gekomen van zekere Jeltie Riencxdr. Andringa¹⁾, die eenige gedeelten ervan reeds geërfd had van haar ouders, Rienck Tiaerdtz. en Bauck Sioerdtzdr., andere perceelen aankocht staande haar tweede en derde huwelijk, resp. met Wytse Hettes Rheen en Tomas Pyersz.. Jeltie overleed op het einde van 1629 op de zathe en de bedoelde hereenigingsaankopen blijken uit de eigendoms-titels, die worden opgesomd in den inventaris van haar sterfhuis, opgemaakt 7 Jan. 1630 en ingeschreven in het weesboek van Idaarderadeel (J 4). In eersten echt was Jeltie Andringa gehuwd geweest met Douwe Pieters Hopperus²⁾, uit welk huwelijk één zoon, Douwe Douwes Hopperus, sproot, terwijl zij haar tweeden man, Wytse Hettes Rheen, twee dochters (Rins en Bauck genaamd) schonk, welke drie kinderen — daar haar derde echt kinderloos bleef — haar erfgenamen werden, of liever: Douwe, Rins en de kinderen van Bauck Wytzes Rheen, die evenals haar man, Tierck Martens, reeds vóór 1630 overleden was.

Aan Douwe Douwes Hopperus werden bij de boedelscheiding

¹⁾ Vgl. Stamb. v. d. Fr. Adel I, fol. 299 en Nalez. dl. I, fol. 1 (onvolledig en tendeele onjuist).

²⁾ Vgl. Stamb. I, fol. 221.

de geheele 60 pondematen voor 4500 g. gld. toegewezen; hij woonde toen nog te Hitzum, doch komt in 1633 reeds met zijn vrouw, Lolck Peyma, te Idaard voor. Vóór 1640 is hij overleden: als no. 1 van Idaard in het gedrukte stemcohier van dat jaar staat Friesma („groot 95 pondematen, schiet 12 floreen, heeft een stem”) ten name van: a. erven Douwe Douwes Hopperus, b. Abraham van Roorda en zijn broeders kinderen, c. de weezen van Dirck Martens en d. Jelt Donga nomine uxoris, „ijder pro quota”. De quote sub a., de meergenoemde 60 pondematen, met de geheele huizinge, hooiberg en watermolen c.a. werd in Jan. 1649 door de erven Hopperus verkocht aan Dr. Carel Roorda. Laatstgenoemde kwam een maand later bovendien krachtens recht van niaar in het bezit van 15½ pond. in Friesma-state, die toen werden verkocht door Jildu Tiercxdr. (een dochter van Bauck Wytsses Rheen bovengenoemd) en Gerryt Nolckes, echtelieden; vermoedelijk was dit dus (een deel van ?) de quote sub c., Hoe het aandeel van — de mij overigens onbekende — Jelt Donga aan de Roorda's gekomen is, kan ik niet vaststellen; dat zij tenslotte het geheele goed in eigendom hebben gekregen, is zeker.

Dit geslacht Roorda vindt men slechts summier en tendeele onjuist behandeld in het Stamboek van den Frieschen Adel ¹⁾, in tegenstelling met een drietal andere families van denzelfden naam; men wil, dat het zou samenhangen met een der drie (Roorda van Tjummarum), met welker geslachtswapen dat van de Roorda's van Idaarderadeel althans de halve maan gemeen heeft. Over het hier bedoelde geslacht, waartoe o.m. de bekende staatsman en tegenstander van Willem Lodewijk, Carel Roorda (overl. 10 Nov. 1601), behoorde, vergelijkte men het zoogen. Handschrift-Roorda ter Provinciale Bibliotheek van Friesland en Ned. Leeuw, IV, pag. 72. De in 1640 genoemde Abraham Roorda nu was, als zoon van den ontvanger der kloostergoederen Popcke Roorda en Sophia Botters, een oomzegger van den staatsman voornoemd. Hij was grietman van Idaarderadeel van 1626 tot 1635, als eigenerfde voor die grietenij volmacht ten Landage in 1627 en later Ged. Staat, overleed 22 Aug. 1649, 78 jaar oud en ligt te Grouw begraven; aldaar woonde hij, volgens Andrae ²⁾, op Groot Roordastate. In het nader te noemen huisarchiefje van Friesmastate berust van hem o.m. een testament

¹⁾ Dl. II, fol. 207.

²⁾ Nalezing Grietmannen, pag. 52.

d.d. 1 Aug. 1645, waarin hij wel Groot en Klein Roorda, alsook Mingia-zathe te Grouw afzonderlijk noemt, niet echter zijn bescheiden bezit in Friesma. Vermoedelijk bleef hij ongehuwd; als zijn erven wijst hij aan twee neven, zoons van zijn broeder Andries Roorda, professor in de logica te Franeker 1611—1621 en rentmeester-generaal der domeinen 1621—1626. Het waren de reeds genoemde Dr. Carel (van) Roorda, die zijn oom in 1635 als grietman van Idaarderadeel was opgevolgd en zijn twee jaar jongere broeder Ruird, die in dezelfde grietenij het ambt van secretaris heeft bekleed, in 1646 substituut-grietman genoemd wordt en 29 Febr. 1652 ongehuwd te Amsterdam overleed; hij ligt te Grouw begraven.

Carel nu, die zooals we zagen met zijn oom en zijn broeders en zuster reeds in Friesma deelgerechtigd was in 1640, kocht daarna (zie boven) de overige deelen der bezitting erbij en heeft het goed ook zelf met zijn vrouw, Liseck Sabinusdr. van Wissema, bewoond, zooals o.m. blijkt uit een codicil der echtelieden van 1 Mei 1663 ¹⁾. In 1648 wordt hij nog als bewoner van Roordastate te Grouw vermeld ¹⁾ en ik acht het niet onwaarschijnlijk, dat hij kort na de vermelde aankopen Friesmazathe tot state heeft doen verbouwen, waaraan dan zou herinneren de nog in de kerkmuur te Idaard bewaarde wapenstein met jaartal 1652 ²⁾. Weliswaar vertoonen de schilden daarop thans de wapens Scheltinga-Haersma, maar dit zal een 18e-eeuwsche wijziging zijn, die de nader te noemen latere eigenaars der state hebben doen aanbrengen; oorspronkelijk heeft de steen dan de wapens Roorda-Wissema gedragen. In het genoemde codicil schenkt het echtpaar diverse renten aan de kerk te Idaard, nadat ze daaraan tevoren reeds twee mesken kronen en een doopbekken hadden vereerd en een der klokken hadden doen vergieten ³⁾. Deze schenkingen en legaten waren een contra-prestatie voor den afstand aan hen van een graf en gestoelte in de kerk. Carel van Roorda, die in 1646 in de Staten-Generaal zitting had en in 1654 lid van de Friesche Rekenkamer was, is 4 Jan. 1670 overleden zonder kinderen na te laten. De rouwborden van hem en zijn vrouw kan men nog in de kerk te Idaard vinden; toch blijkt hij aldaar

¹⁾ Huisarchief Friesmastate.

²⁾ Zie jaarverslag Friesch Genootschap 1881/82, pag. 25 en Voorloopige Lijst der Monumenten in de Provincie Friesland, pag. 160.

³⁾ Door Jurien Balthasar in 1653: vgl. jaarverslag a.v. en Monumentenlijst, pag. 159. Deze klok (een zgn. vesperklok) is thans in het Friesch Museum; zie Catalogus — Boeles 1908, No. 684.

niet begraven te zijn, al zou men zulks verwachten, zeker na lezing van zijn — te Leeuwarden gemaakt — testament van 7 Jan. 1668 ¹⁾. Daarin benoemt hij zijn zuster Sophia tot erfgename, die ook het vruchtgebruik krijgt van het legaat, aan haar zoon Joannes van Velsen gemaakt. Dit laatste omvat Friesmastate en de zathe de Burch te Aegum „met huysinge, „schuyre ende plantagie ende die landen diewelcke mette Burch „onder een meulen ende dyck gebracht zijn, met het gestoelte „in de kercke aldaer ende de legersteede mette steen van Douwe „Douwes Hopperus affgecomen, blijvende de andere daer de nae- „men ende wapens van mij en mijn wijff op staen affgesondert „tot onser beyde begraffenisse....” (volgen nog de bibliotheek, de conterfeitsels, ledikanten en een steenen tafel) ²⁾. Dit jaar echter trof ik bij de afbraak van de Galileërkerk te Leeuwarden aldaar een zwaar gehavende zerk aan, die het volledige grafschrift van onzen grietman draagt en ook dat van zijn vrouw, echter bij haar zonder ingevuld sterfjaar en -datum. Deze steen, waarop de wapens Roorda en Wissema (alsmede de kwartierwapens van Lisk) duidelijk te herkennen waren, lag naast een veel oudere met ruitvormige bronzen plaat erop, waaronder o.m. Lisks ouders begraven bleken te zijn.

Ik vermoed, dat na den dood van Carel — met hem stierf deze familie Roorda in mannelijke lijn uit; zijn vrouw overleed 7 Maart 1680 — Friesmastate gedurende een kwart-eeuw niet door zijn erven is bewoond. In het stemcohier van 1698 wordt althans een meier als gebruiker genoemd evenals ook in de floreencohieren van 1700 en 1708. Wij zagen, dat het goed overging aan Joannes van Velsen, wiens vader Benedictus van Velsen, gerechtsscholtus der Friesch-Nassausche regimenten, toen reeds overleden was. Joannes was laatstelijk luitenant-kolonel der infanterie, huwde in eersten echt met Anna de Blocq van Scheltinga en na haar overlijden ten tweeden male met Juliana Magdalena van Jeltinga. Uit het eerste huwelijk sproot een jongoverleden zoontje Daniel, uit het tweede een dochter Anna Sophia, later gehuwd met kapitein Hendrik de Haan ³⁾. Op deze beide kinderen vererfde na's vaders dood de state, doch Daniels helft kwam bij zijn vroeg-

¹⁾ Huisarchief Friesmastate.

²⁾ Van de door Carel van Roorda in 1668 gelegateerde conterfeitsels hangen in de Friesma-kamer in het Prinsessehof o.a. die van hem zelf en van zijn vrouw Lisk Sabinusdr. van Wissema.

³⁾ Vgl. Stamb. I, fol. 400.

stondig overlijden aan zijn grootvader Daniel de Blocq van Scheltinga, oud-grietman van Schoterland, zooals uit het stem-cohier van 1698 en het floreencohier van 1700 blijkt.

Nadat ook de familie van Velsen was uitgestorven, werd Friesmastate langs dezen weg eigendom der van Scheltinga's,¹⁾ die het meer dan een eeuw zouden behouden. Toen de oud-grietman op 82-jarigen leeftijd 27 Jan. 1703 overleed, volgde zijn zoon Cornelis van Scheltinga hem op. Met zijn derde vrouw, Houckje van Haersma, heeft deze blijkbaar reeds spoedig daarna op Friesma zijn intrek genomen; in 1711 en 1715 lieten zij althans kinderen te Idaard doopen (daartusschenin een in hun vorige woonplaats Heerenveen) en het floreencohier noemt den oud-kolonel in 1718 als eigen gebruiker der state. Het zijn de wapens van dit echtpaar die(bij het opnieuw betrekken, wellicht na verbouwing, van het het buitengoed) op den bovenvermelden gevelsteen van 1652 zullen zijn aangebracht.

In zijn testament van 21 Sept. 1728 maakte Cornelis van Scheltinga van zijn bezittingen te Idaard (Friesma met de zathen Jellinga, Groot- en Klein-Epema) een fideicommis, dat steeds op den oudsten nazaat met voorgeschreven voornamen Cornelis of Cornelia (van Scheltinga) moest vererven. En zoo zien we dan verder als eigenaars optreden achtereenvolgens: Arent Cornelis van Scheltinga, Cornelis van Scheltinga en Mr. Cornelis (van Scheltinga) Bergsma. Na het overlijden zijns vaders (16 Nov. 1732) kwam eerst Arent Cornelis van Scheltinga, secretaris van Schoterland, aan de beurt, die met zijn vrouw, Jetske Wiskia van Vierssen, de state bewoond heeft en te Idaard begraven ligt (hij overleed 27 Mei 1761, zij 9 Juli van het volgend jaar). Hun eenige zoon en opvolger, Cornelis van Scheltinga (1743—1812) was van 1763 tot de omwenteling in 1795 grietman van Idaarde-radeel; met zijn jonge vrouw, Aurelia Aletta van Haersma, hield hij in 1768 zijn blijde intocht op Friesmastate, Bij zijn dood liet hij twee dochters na, van wie de jongste Jetske Wiskia, gehuwd met Mr. Johannes Casparus Bergsma te Metslawier woonde. Haar zoon, Mr. Cornelis Bergsma (1799—1811) werd opvolger

¹⁾ Voor deze (genealogisch moeilijk te ontwarren) familie vergelijkte men de in 1939 verschenen genealogie in uitvoerige bewerking van W. Wijnaendts van Resandt; daarin wordt ook over de verervingen van Friesmastate in dit geslacht het een en ander medegedeeld, ontleend aan de „Bergsma-papieren” (= het huisarchief van Friesmastate) op het Rijksarchief in Friesland: zie pag. 40, 43, 62, 81, 90 en 92.

in den eigendom van Friesma, De state werd tijdens zijn minderjarigheid wellicht bewoond door zijn anderen grootvader, Petrus Adrianus Bergsma, die aanvankelijk in Oostdongeradeel zetelde, doch op 't einde van zijn leven als gemeenteraadslid van Idaarderadeel te Idaard woonde. Cornelis' moeder heeft tot haar tweede huwelijk (met Jacob Aukes Lootsma in 1824) het beheer over de fideicommissaire goederen gevoerd. Later heeft hij Friesma met zijn vrouw, Helena van Enschut (1804—1864), zelf bewoond; achtereenvolgens was hij vrederechter in het kanton Rauwerd, grietman en burgemeester van Idaarderadeel.

Na zijn dood in 1881 deelde Friesmastate het lot van zoovele Friesche buitenverblijven: de erven Bergsma hebben het doen afbreken en nog slechts enkele bouwfragmenten in de buitenmuur van de kerk te Idaard herinneren ter plaatse aan de oude huizinge. Gelukkig zijn er van haar geschiedenis en haar bewoners elders meer tastbare overblijfselen behouden gebleven.

Van het 18e-eeuwsche interieur is het goudleerbehang uit de zaal, een belangrijk gedeelte der familieportretten (speciaal van de bewoners der state), eenige meubels, zilver, porselein, enz., gespaard gebleven, en dit alles heeft in 1922 een passende opstelling gevonden in een daarvoor ingerichte kamer in het Prinsessehof te Leeuwarden. Op het Rijksarchief van Friesland berusten sinds eenige jaren fragmenten van het huisarchief der state, waaruit (al zijn er veel hiaten) hiervoor en hierna menige aardige bijzonderheid kon worden medegedeeld. Wij danken het behoud van een en ander aan de dames Maria Agneta Isabella en Helena Lobry van Troostenburg de Bruyn, kleindochters van Mr. Cornelis Bergsma, den laatsten bewoner van Friesma-state.

H. v. V.

II. HET DAGELIJSCH LEVEN OP EEN FRIESCHE STATE IN DE TWEEDE HELFT VAN DE 18^e EEUW.

De omstandigheid, dat Cornelis van Scheltinga van 1761 tot 1787 op voorbeeldige wijze boek heeft gehouden van zijn extra-ordinaire uitgaven en het feit, dat de aankleding van de pronkkamer in zijn oud buitengoed bewaard is gebleven en een opstelling heeft gevonden in het Princessehof te Leeuwarden maken, dat wij het dagelijksch leven van hem en zijn huisgezin en in het algemeen het leven op een Friesche State in de tweede helft van de 18^e eeuw nauwkeurig kunnen reconstrueeren.

Cornelis van Scheltinga geboren te Leeuwarden in 1743 heeft zijn leven lang op Friesma-State te Idaard gewoond; van Juni 1768 af samen met zijne vrouw Aurelia Aletta van Haersma. Hij was van 1763 af tot aan de Fransche Revolutie in 1795, toen hij evenals al zijn ambtgenooten werd afgezet, Grietman van Idaarderadeel. Hij overleed op zijn slot 30 Juni 1812, nadat zijn vrouw hem reeds op 15 Augustus 1810 was voorgegaan.

Van 1764 tot 1769 was hij wegens Friesland raad ter Admiraliiteit op de Maze. Hij was Gedeputeerde van 12 Februari 1776 tot 12 Mei 1779 en van 12 Februari 1791 tot 12 Mei 1794. Na 1795 was hij ambteloos en alleen in 1804 en 1805 lid van het Departementaal Bestuur van Friesland ¹⁾).

Het kasboek door Cornelis van Scheltinga aangehouden is op oud Hollandsch papier buitengewoon fraai en duidelijk geschreven en gebonden in twee folio boeken met perkament banden. Het is vol van teekenachtige bijzonderheden en daardoor bij uitstek geschikt om ons een indruk van het leven van zijn tijd te geven.

Vrijwel alle ontvangsten en een groot deel der uitgaven hebben betrekking op de vele Zathen, die deze familie over een groot deel van Friesland verspreid bezat. In het hiernavolgend extract van de bedoelde kasboeken zijn overgenomen de uitgaven, die betrekking hebben op het dagelijksch leven op de State. Het bevat waardevolle gegevens omtrent de ambachtskunsten, de kleederdrachten en levensgewoonten van dien tijd.

Van het uiterlijk van het buitengoed Friesma-State te Idaard, dat in 1882 is afgebroken, kunnen wij ons een goeden indruk vormen door de bestudeering van de afbeeldingen daarvan, bewaard in den topografischen atlas in het Friesch Museum t.w.:

¹⁾ Zie geschiedenis en genealogie van het geslacht van Scheltinga 1530—1939 door W. Wijnaendts van Resandt (1939).

Een teekening van Stellingwerf met onderschrift: „behoort den Kolonel Scheltinga in 1721”; een drietal foto's uit 1881 en een stel teekeningen van H. Martin uit 1882, toen het reeds leeg stond en voorbestemd was om te worden afgebroken (zie afb. 1 en 2).

Uit deze verschillende gegevens kunnen wij de volgende reconstructie van huis, tuin, aankleding en verdere bijzonderheden opmaken:

De huizinge.

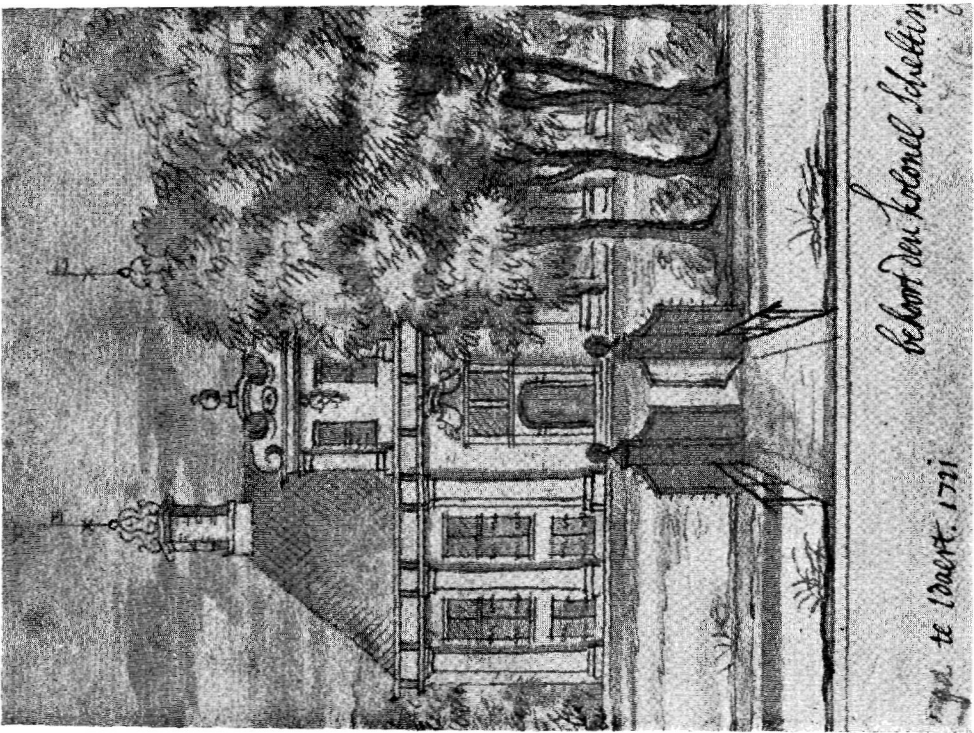
De gevel van de voorhuizinge is een eenvoudig exemplaar van een pilastergevel, een bouwtrant, die wij omstreeks 1640 à 1650 zoowel door Amsterdamsche als door Haagsche architecten zien toegepast ¹⁾. Ook stijlcritisch is er dus alles voor te zeggen, dat het jaar 1652 op den gevelsteen het jaar van de herbouw van de State is. Voordeur en ramen maken op de teekening van 1712 een echt midden-17e eeuwse indruk. De zes pilasters van den voorgevel hebben eenvoudige kapitelen en basementen.

Ter weerszijden van de voordeur waren twee ramen, waaronder oorspronkelijk kelderramen. Deze laatste waren echter op de latere afbeeldingen verdwenen als gevolg van een vroegere verbouwing. Boven de voordeur was een dakkamertje met breed raam, in Friesland gewoonlijk Spaansch geveltje genoemd. Hierboven zat oorspronkelijk de gevelsteen met het jaartal 1652. Tot het einde van de 19e eeuw is dit eenvoudige buitenhuis het type gebleven van alle op het Friesche platteland gebouwde renteniershuizen.

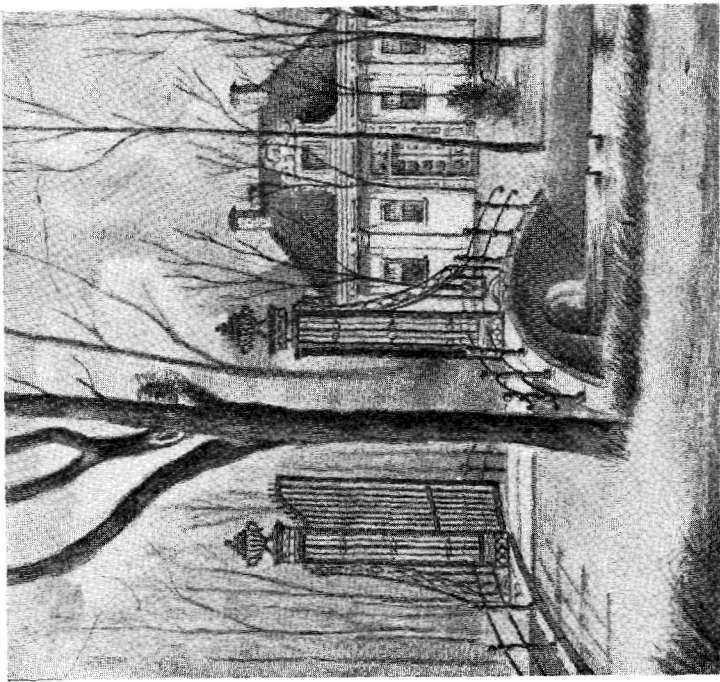
Het huis met den voorgevel op het Zuid-Oosten was door een oprijlaan met den openbaren weg verbonden, had twee naar achter uitspringende vleugels en ter rechterzijde de aanbouw van een boereschuur met koetshuis en stalling voor paarden en vee.

Ter rechterzijde van den voortuin waren afzonderlijke woningen voor den Hovenier en den Lijfknegt, terwijl het gezin verder bediend werd door een Keukenmeidt en een Boeremeidt. In het testament van 1735 van den Colonel van Scheltinga wordt naast de Boden in het algemeen ook gesproken van de Boere Boden, Gardeniers en de Meijdt tot Leeuwarden; een kleine Hofhouding dus.

¹⁾ Rijkere exemplaren in dezen stijl zijn o.m. het Mauritshuis in Den Haag en in Friesland: het Prinsessehof; de reeds lang verdwenen State Ondersma of het Huis van Berouw onder Hallum en meerdere stadsgevels in Leeuwarden.

Afb. 1. Friesma-State in 1721.

Afb. 2. Friesma-State in 1882.

Het breede voorhuis was waarschijnlijk met een gebeeldhouwde gangbank en een tafel met marmeren blad versierd. Ook weten wij dat hier boven de deur, die toegang tot de zaal gaf, een wapenrek hing, waaraan het tot het slot behorende „geweer”, dat gedeeltelijk tot sieraad, gedeeltelijk tot verweer strekte, hing.

Ter linkerzijde van het voorhuis was „het zaal” voor feestelijke ontvangsten met damspiegels, waaronder penanttafeltjes, wandlustres voor kaarsen, hooge trypen stoelen, groote tafels met aanstekers (losse bladen), een roosenhouten porseleinkabinet met dubbeld krom gebogen laden en andere kasten gemeubileerd. De houten vloer was met een kleed bedekt. Voor de glazen hingen groen zijden gaas- en blauw linnen damast gordijnen met blauw gedrielde franjes. De goudleerbespanning in rococo-stijl kan nog in het Prinsessehof bewonderd worden.

Verder wordt er gesproken van een daagsche kamer, een kelderkamer, een keuken en een kelder. De keuken was natuurlijk met koperwerk gesierd en had een groote glazen tinkast, van welks inhoud groote en gewone schalen en borden met het Scheltingawapen in het Prinsessehof te pronk staan. Een mooi staaltje van koperwerk uit deze of een aanverwante familie is de rijk met lofwerk in renaissance stijl versierde vijzel met randschrift: „Tinico van Oennama et Catharina de Blocq 1613” welke in het Friesch Museum bewaard wordt. Wij mogen wel aannemen, dat de Heer des huizes een kamer te zijner beschikking had, waar hij zijn uitgebreide administratie kon voeren en waar zijn bibliotheek geplaatst was. In 1668 zagen wij deze bibliotheek reeds speciaal genoemd. Ook inwendig werd af en toe verbouwd en zijn o.a. de zaal en nog minstens een andere kamer van het slot in de tweede helft van de 18e eeuw gemoderniseerd en in rococo-stijl verbouwd, zooals kan blijken uit de omlijstingen der nog in het Prinsessehof bewaarde schoorsteenstukken. In denzelfden tijd is ook kerk-meubilair in denzelfden stijl aangebracht.

Uit een der foto's zien wij, dat het achtergebouw in de latere jaren een verdieping had gekregen, waar zeker de slaapkamers geweest zullen zijn. Naast de gewoonte om in bedsteden te slapen waren in de 17e eeuw ook reeds ledikanten op Friesma State aanwezig. In het eind van de 18e of begin 19e eeuw is bij een verbouwing de voordeur gemoderniseerd. De ramen hebben zeker al eerder hun glas in lood en onderblindjes verloren. De hooge gesmeed ijzeren windvanen, die in het begin van de 18e

eeuw nog de achtkante schoorsteen versierden, waren in het eind van de 19e eeuw reeds verdwenen.

De tuin.

Het buitengoed is aangelegd om op aangename wijze van het buitenleven te kunnen genieten. Eenige herinnering aan een vroeger oud verdedigingsslot treffen wij niet aan. Wel is het buiten omgeven door een gracht en een singel, doch deze is alleen aangelegd om beschutting te geven en om als wandeling te kunnen dienen. Het geheel besloeg wel een oppervlakte van ongeveer vier en een halve hectare (12 pondemaat) buiten de paardekamp waarin een ooievaarsnest stond en buiten de weiden hooilanden noodig voor het eigen vee. Achter het huis zijn een in vier afzonderlijke perken verdeeld hof voor vruchtboomen, een moestuin, een keukentuin enz. Vóór huis lag een overtuin.

De bewoners besteedden veel zorg hieraan. Ieder jaar weeraan werden vele pramen woudaarde, zand en mest aangevoerd om de stugge kleigrond lossier te maken. Voor de paden werd kiff gekocht van den leerlooier en schelpen aangevoerd van de zeedijk bij Coehool. Geregeld werden groote bestellingen van boomgewas gedaan, een enkele maal te Aalsmeer en Haarlem. Verreweg de meerderheid der boomen en gewassen werden echter betrokken van den „Voornamen Entenier Wijbren Krijns te Joure” en van kweekers te Leeuwarden. Deze bestellingen omvatten meestal vele honderden stuks jaarlijks.

In 1779 was er een nieuwe Hovenier gekomen, naar zijn naam te oordeelen waarschijnlijk een Geldersman. Wij zien toen uitbreiding van het oranjehuis en de ananas-kas, die beide met kachels gestookt werden. Naast het gewone loof- en oofthout zien wij dan in de bestellingen ook perziken, pruimen, moerbey, witte pareldruif, vijgeboom, quepeeren, bottelrozen, barbarissen, taxis-pieramieden en dergelijke heesters en planten verschijnen.

De tuin werd versierd met laurier- en oranjeboomen in kuipen, een zonnewijzer op houten voet, een groot geveerd tuinbeeld, gedraaide houten vazen op den tuinmuur en een fraai gesmeed inrijhek in Lodewijk XVI-stijl, dat in 1882 nog aanwezig was. Onder den nieuwen Hovenier werd ook een karshoff aangelegd, doch blijkbaar was de grond hiervoor niet geschikt. Een paar jaar later werd deze weer opgeruimd en vervangen door een

Afb. 3. Cornelis van Scheltinga, 1743—1812, door F. L. Hauck et fils 1787
(Friesma-kamer in het Prinsessehof).

slingerboschje. Blijkbaar werd hier in de tweede helft van de 18e eeuw reeds de Engelsche landsschapsstijl toegepast.

De appel- en peereboomen worden „naantjes” genoemd. Wij zouden zeggen dwerg-boompjes. De daarvoor bestemde hof „de naantjes-hof”. De verschillende hoven waren door ieperen veeren afgescheiden.

Onder de verschillende boomsoorten treffen wij aan: eiken, ypen, esschen, abeelen, elzen, wilgen, liesterbeijen, lagusters, walnooten, hazelnooten, onder de planten stokrozen, asperges, aardbeijen, boontjes, zaaiorten enz.

De leefwijze.

De bewoners der Friesche Staten in de 18e eeuw genoten het kalm-genoeglijke bestaan van den Landedelman-Heereboer. Onwillekeurig denken we hierbij aan de sfeer van vader Cats' „Buyten leven op Sorghvliet” en aan Poot's Akkerleven. De omgang met de boden en met de omwonende bevolking was goedmoedelijk en vele herinneringen zijn bewaard gebleven waaruit blijkt, dat ook de bewoners van Friesma-State in de omgeving goed gezien waren. Hieraan is het waarschijnlijk te danken geweest, dat de wapens op grafstenen, rouwborden, in kerkramen enz., die in 1795 het vrijwel overal elders moesten ontgelden in het eenigszins afgelegene Idaard gespaard zijn.

Toen de Fransche overheersching voorbij was, herleefden de oude tradities weer. Van een 81-jarigen inwoner van het dorp vernam ik, dat hij zich nog zeer goed herinnerde hoe de schooljeugd op 5 December een Sinterklaas-korfje op het slot kwam opzetten en hoe zij op 1 Januari hunne opwachting aldaar maakten om hunne Nieuwjaarswenschen over te brengen, waarvoor van oudsher de dorpsschoolmeester een heilwensch in dichtvorm maakte.

Het boerebedrijf op de State werd voornamelijk aangehouden om wat de eigen huishouding aan melk en boter noodig had. Dat zelf boter werd gemaakt blijkt uit het aantreffen van karngereedschappen en het aanhouden van speciale boereboden. Wellicht mag uit het niet genoemd zijn van kaasbereidingswerktuigen besloten worden, dat de kaas van een der huurboeren werd betrokken.

Jacht met het geweer en visscherij met schakels en „zeijnen” (zegens) strekten tot afwisseling. De hoogtijdag was echter die

van de lange jacht. De boeren op de omliggende zathen, die elk daarvoor een windhond aanhielden, mochten daaraan deelnemen voor zoover zij het bewijs geleverd hadden, dat zij geen achterblijvers zouden zijn. Daarvoor werd de deelnemers verzocht vooraf te toonen, dat zij met of zonder pols over de langs den oprijlaan loopende gracht konden springen. Natuurlijk werd zoo'n dag besloten met een schutjas-partij, waar het jagers-latijn gelucht kon worden.

Ofschoon in dezen tijd het meedoen aan en bezoeken van harddraverijen tot de hoofdgenietingen van de op het platteland wonende patriciërs behoorden ¹⁾ is het mij niet gebleken, dat de bewoners van Friesma-State zich voor deze sport hebben geïnteresseerd.

Voor de tochtjes naar Leeuwarden, naar de verhuurde plaatsen en naar in den omtrek wonende familieleden en kennissen waren een viertal paarden en meerdere rijtuigen beschikbaar. Achtereenvolgens zien wij in het koetshuis een met Fransch lakwerk versierde phaëton met verstelbare kap, een charet of cales, een koets met blauw gebloemde trijp bekleed, een dichte kapwagen met portierdeuren op hangriemen, een chais voor 2 paarden en in het eind van de 18e eeuw zelfs een sleepkoetsje verschijnen. Ook een ar ontbrak in het koetshuis niet. Uit aangeschafte zadels zien wij, dat ook het paard onder den man werd bereden, iets wat in den winter op de onverharde kleiwegen wel noodig was.

In de 25 jaar zien wij den slotheer met zijn vrouw maar éénmaal in gezelschap van een nicht en neef Burmania een reisje doen en wel in een gehuurd gesloten rijtuig. Het doel van dit reisje was Overijssel en Gelderland.

Natuurlijk hield de Grietman van Idaarderadeel er naast een zeilbootje ook een speeljacht op na. Om naar Grouw, de hoofdplaats van de Grietenij, te komen werd gebruik gemaakt van een voetpad door het Hofland, waarvoor een abonnement met den bediener van een overhaal over de Grouw was afgesloten.

Het kasboek is bijzonder rijk aan allerlei gegevens van belang voor de ambachtskunsten beoefend in het nabijgelegen Leeuwarden. Zilvermeden, kunstschilders, beeldhouwers, schrijnwerkers, kastmakers, witwerkers, spiegelmakers, glasslijpers, zadelmakers, geelgieters, tingieters, horologiemakers, geweer-

¹⁾ In het dagboek uit den Patriotten tijd (1780—1785) door Dr. G. A. Wumkes uitgegeven in de Vrije Fries Deel XXI (1910) is een speciale liefhebber van deze sport aan het woord.

Afb. 4. Aurelia Aletta van Haersma, 1748—1810,
echtgenoote van Cornelis van Scheltinga, door F. L. Hauck et fils 1787
(Friesma-kamer in het Prinsessehof).

makers, weerglasmakers, servet-weevers, boekbinders, slotmakers, smeden, spoormakers, timmerlieden, wagenmakers, scheepstimmerlieden, zeilmakers, spinsters, linnennaaiers, wolnaaiers en allerlei andere nijveren grootendeels uit Leeuwarden, doch dikwijls ook uit de omgelegen dorpen, werkten voor het slot.

Bijzonder veelvuldig waren ook de leveringen van Chineesch en Japansch porselein, Delftsch en Engelsch aardewerk, echt en nagemaakt Saxisch porselein. Hiernaast zien wij den aankoop van bokalen van Engelsch glas, die beslepen worden met eigen of Grietenij wapens en met maçonieke emblemen.

Zoowel in de stad als van reizende kooplui werden stoffen voor meubileering en voor kleeding aangekocht. Vooral over de kleeding en lijfssieraden bevat het dagboek vele interessante gegevens.

De leefwijze was degelijk doch eenvoudig. Als een pak kleeren begon te slijten werd het gekeerd ; als er kuipen noodig zijn voor de laurier- en oranjeboomen, dan worden hiervoor oude vaten van den wijnhandelaar gebruikt. Steeds werd bij het aanschaffen van iets nieuws het oude afgedankte voorwerp ingeruild. Speciaal is dit het geval bij bestellingen aan den goud- en zilversmid. Toch werd geregeld veel geld uitgegeven om het eigen huis en hof te sieren. Mooi meubilair, zilver, kleinodiën, kleeren, porselein en aardewerk en alles wat tot een deftigen inboedel behoort werd jaarlijks aangeschaft. In hoe groote hoeveelheden dit geschiedde zien wij toen het huis op de Tweebaksmarkt te Leeuwarden als stadswoning werd ingericht.

De Leeuwarder kermissen — toen ter tijde werden er twee kermissen in één jaar gehouden — boden geregeld gelegenheid om nieuw-modische snuffjes te verkrijgen. Soms werden bestellingen gedaan te Groningen, Amsterdam en Leiden, doch de overgrootste meerderheid der bestellingen werd in Leeuwarden gedaan, waar de familie goed thuis was, omdat ze jaarlijks in het voorjaar met de Statenzittingen hier een paar maanden woonde. Eerst werd hiervoor een huis gehuurd, doch later werd een huis op de Tweebaksmarkt door erfenis verkregen. Dit groote huis met tuin, stal en koetshuis is recht tegenover de openbare leeszaal gelegen. In de 19e eeuw heeft Mr. C. B. Menalda er gewoond, daarna is de drukkerij van het Volksblad er gevestigd geweest.

De dokter en de apotheker woonden te Leeuwarden. Het eerste onderwijs in lezen en schrijven werd gegeven door de

onderwijzers uit de omgelegen dorpen, later kwamen de kinderen op een school in de stad, de Juffers bij een paar schoolmamsels, de Jonge heer was in de kost bij den Conrector van de Latijnsche school te Leeuwarden. Ook onderwijs in teekenen, muziek en dans werd door Leeuwarder artisten verstrekt. Voor het leeren paardrijden moest men naar den piqueur in de stad, die zijn lessen gaf in de oude manege der Nassau's in de Groote Kerkstraat.

Een staande gangklok werd bij een der bekende Grouwster uurwerkmakers besteld.

Door de herhaalde aankoop van plaatsen, vooral in de omgeving van Idaard moest Cornelis van Scheltinga voortdurend geld opnemen, niet alleen van de verkoopers der vastigheden maar dikwijls ook van burgers en boeren te Leeuwarden, Grouw, Warga enz. Van eenig bezit van effecten blijkt uit het kasboek niet. Wel van het bezit van parten of aandeelen in de houtmolen de Eendragt even buiten den Dorpe Grouw en in de Hillema-Veenen.

Van de groote wereldgebeurtenissen bemerken wij uit het kas-dagboek van Cornelis van Scheltinga uiterst weinig. Een enkele maal is er sprake van inkwartiering van cavalerie-officieren doch overigens blijkt uit niets wat er in de wereld buiten Friesland omging en evenmin hoe ook hier binnen enkele jaren een omwenteling van het staatsbestel te wachten was.

Ook blijkt uit niets, dat de bewoners van het slot de Friesche dracht droegen of de Friesche taal spraken. Integendeel de portretten en de gedane bestellingen laten ons duidelijk zien, dat in kleeding en opschik de Fransche modes werden gevolgd.

Alleen de voor de dracht der Leeuwarder Dames zoo typische zonhoed is daarop een uitzondering, doch elk spoor van een oorijzer ontbreekt.

Ook Friesche woorden komen slechts bij uitzondering voor en alleen dan wanneer het zaken betreft, waarbij men in direct contact komt met de omwonende bevolking, zooals in de boerderij en bij het visschen.

Na deze inleiding willen wij het dagboek voor zich zelf laten spreken.

III. EXTRACT UIT DE BEIDE REGISTERS VAN EXTRAORDINAIRE UITGAVEN VAN CORNELIS VAN SCHELTINGA 1761—1787 (ARCHIEF VAN FRIESMA-STATE).

- 1762 19 Mrt. Betaalt aan: de Apotheker Wassenberg te Leeuwarden een somma van een en dertig caroly gulds dartien stuivers 8 penn. *f* 31...13...8
- 1763 12 Juli De Heer Pieter Edo Frieswijk ¹⁾ voor zijn Edeles Phaeton, welke zeer mooy met frans lofwerk gesneeden is, en te gelijk vergult *f* 220.....,,
- 1764 6 April Johannes Andries meester uurwerkmaker te Grouw ²⁾ wegens een geleverd staandt speelwerk spelende 12 aartjes, met de 12 sodiaks teekenen, seven planeeten, 't water getij, maan en datum en met de kast, zoo de zelve is in zijn heer en veer *f* 525.....,,
- 1764 22 Sept. Michiel Giesen meester Wagenmaker te Leeuwarden wegens het leveren van een nieuwe Schees in het geheele houtwerk, snij- en ijzerwerk etcetera in de grondtverve *f* 176...14....,,
- 1764 13 Oct. De Sadelmaker ³⁾ P. de Vries te Leeuwarden wegens het geleverde leerwerk tot de nieuwe schees met een nieuw vast triepen matras en kussen van blauw gebloemde trijp en wat meer is kan op de rekeninge werden nagezien zegge te samen *f* 41...14....,,
- 1765 4 Mei Johannes Jelgerhuis ⁴⁾ meester silversmid te Leeuwarden een somma van vier en sestig car. gls. en sestion stuivers wegens ses silvere meshegten met het maak-loon en daer bij geleverde lemmessen met nog twee Car. gls. en seven stuivers wegens een das-slotje dus in het geheel seven en sestig Car. gls. en drie stuivers onder kortinge nogtans van drie en sestig Car. gls. en seventien stuivers wegens oud silver dus maer betaalt drie Car. gls. en ses stuivers zegge *f* 3...6.....,,
- 1765 9 Juli Wijbe Dominicus ⁵⁾ meester silversmid te Leeuwarden een somma van een hondert en vier en vijftig Car. gls. & agtien stuivers wegens twee silvere tobaks-comforen, en twee silvere kandelaers met het maakloon, dog onder kortinge van hondert en een en vijftig Car. gls. en vijftien stuivers wegens oud silver dus maer betaalt drie Car. gls. en drie stuivers *f* 3...3.....,,
- 1765 2 Sept. Wijbe Dominicus ⁵⁾ meester silversmid te Leeuwarden een somma van vier en negentig Car. gls. en seventien stuivers wegens twee paar silvere gepolieste gespen en wegens twaelf geleverde silvere lepels met het maakloon, dog onder kortinge van drie en tagtig Car. gls. en sestion stuivers wegens oudt silver, dus maer betaalt elf Car. gls. en een stuiver *f* 11...1.....,,

- 1765 15 Nov. D. Bloemroder & zoon voor twee swartleere gestikte en met vernist koperwerk chaise tuigen met kruisteugels, draegkussens en disselriemen, ende voor twee blauw trijpene geborduurde hoofdstellen met koproosen en staartkwasten en maneflegten met koproose kroontjes etc. f 86....,.....
- 1766 26 April Lynslager Sontag voor 12 tek-klouens, 80 faem opslagen touw en voor 17 bolleschuits-lijnen ^{5a)} f 5...18....,
- 1767 8 Febr. Johannes Jelgerhuis ⁴⁾ wegens het laten brilanteeren van een tafelsteen met nog twee brilanten daer bij te laten doen, en voor maaken en goudt etc. f 67...1....,
- 1767 10 Febr. Wijbe Dominicus ⁵⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens ses silvere meshegten met het maakloon en daer bij geleverde lemmessen onder kortinge nogtans wegens oudt silver, dus maer betaalt f 17...16....,
- 1767 2 Mei J. Zijlstra ⁶⁾ meester schrijnwerker te Leeuwarden wegens twee mahonie tafels om onder de spiegels in het zaal geplaets te kunnen worden f 40....,.....
- 1767 8 Mei Een glasverkooper ⁷⁾ wegens drie Engelse Bukalen, wier twee met Scheltinga's en een met het Grietenie wapen zijn, en wegens nog 12 kleindere bukalen met de twaalf maenden f 42....,.....
- 1767 16 Mei De schilder Rienk Keijert ⁸⁾ te Leeuwarden wegens het repareeren van seven familie pourtretten als van agteren weder vernieuwen, gaeten te stoppen, verschilderen en vernissen, met het uitschot voor negentien boekjes fijn goudt ieder à 14 stuivers et cetera f 32...6....,
- 1767 23 Mei S. R. Nicolai ⁹⁾ mr. schilder te Leeuwarden wegens 20½ boek antimony = Goudt à 20 stuivers het boek met de goudt = verff en wegens het geheele arbeidsloon van 't verven en vernissen van de nieuwe schees met de daer toe gebruikte verf en vernis te samen f 38...10....,
- 1767 29 Oct. Een oude Joodt wonende te Leeuwarden vijf goudene ducaten voor een fraay gesneden staelen cachet met 't wapen der Scheltinga's familie f 26...5....,
- 1768 10 Febr. Monsieur Sijbesma meester spiegelmaker ⁷⁾ te Leeuwarden wegens twee groote nieuw modisse fraaye spiegels met glasene listen à vijf en negentig Car. gls. 't stuk, nog voor de haeken om de spiegels aan te hangen vier stuivers dog bij moderatie betaalt met f 188...4....,
- 1768 29 Febr. Monsieur Zijlstra ⁶⁾ meester schrijnwerker en kastmaker te Leeuwarden wegens verwisseling van een oudt modes slegt pulpitom aan een fraay nieuw modes pulpitom toegegeeven f 35....,.....

- 1768 24 May Betaalt door toetelling van P. E. Frieswijk ¹⁾ aan Rinske Ruurds koopman te Grouw wegens een seer fraye koets, welke dezelve voor mij gekocht heeft te Amsterdam van Harmanus Nolte
f 234....18....,,
- 1768 7 Juli Werdt voor uitgaave gebragt een somma van een hondert 5 Car. gls. welke aan het jongvolk van Ydaerdts gegeven is voor 't present aan ons vereert bij de inhalinge op Friesema State te Ydaerdts, bestaende in een olij en asijnbakje met spreukje er op gesneeden ¹⁰⁾ zegge
f 105....,....,,
- 1768 3 Oct. De koopman H. Beekman loopende met vijn lijnwaedt door de provincie ¹¹⁾ wegens seventien en een halve ellen doek tot overhemden en moukes etc. à 30 stvrs. de ellen
f 26...5....,,
- 1768 28 Dec. Simon Noordwoudt van Warga voor gesponnen en gekocht gaern bij 't doek, voor weefloon en trillen van 't doek en voor bleeken van 35 ellen doek, nog daer en boven mede voor gaern tot 't toppendoek met 't weef- en bleekloon
f 23....5...10
- 1768 29 Dec. Werdt voor uitgaev gebragt voor een mof van veeren en een vel met een randt tot een pellice door mijn huisvrouw in de laetste Leeuwarder kermis gekogt te samen
f 32....,....,,
- 1769 6 Jan. J. Zijlstra ⁶⁾ meester schrijnwerker te Leeuwarden wegens een geleverd kostbaer nieuwmodis cabenet zegge
f 200....,....,,
- 1769 7 Jan. De witwerker ¹²⁾ Remmer Folkerts te Leeuwarden wegens een met swaere ijserebanden beslaegene geldtkist en wegens een mooy geverfde eettafel te samen
f 29....,....,,
- 1769 19 Jan. De Vroedtsman Petrus Herfst te Leeuwarden, onse tegenwoordige huis-heer voor een paer overgordijnen met het rabbat in de beneden achterkamer voor het bedsteeft hangende en nog een paer andere gordijnen hangende voor het bedsteeft op de boven-agterkamer
f 24....,....,,
- 1769 2 Febr. Een glaskoper te Leeuwarden voor twee zeer mooy gesleepene cristallene compot-glasen met nog vier zeer fraaije cristallene suirpotjes
f 16....,....,,
- 1769 14 Febr. W. Dominicus ⁵⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens 't geene mijn oudt silver aan eenen gemelde baes toegegeven minder bedroeg dan het silverwerk dat aan ons door hem geleverd was bestaende principael in een silveren coffijkan met een comvoortje swaer 77 loot G.K. een silveren lampetkan en schotel swaer 144½ loot à 32 stvrs. sonder fatsoen en ses confituir lepeltjes en ses vorkjes met een suikertangkje en een koelbakje en in eenige kleinigheeden; mijn oudt silver bestondt in een oudt modisse coffijkan swaer bevonden 54 loot 4 engels à 32 st. per loot gerekent, een lampetkan

en schotel gewoogen hebbende $111\frac{1}{4}$ loot O.K. tegens 29 strs. per loot; een klein comfoor en theeketeltje swaer $59\frac{1}{2}$ loot tegens 30 st. gerekent, met nog eenige stukjes goudt geldt en silvere knoopen en nog kleinigheden, zie de rekening zelven beginnende met den 28 Maert 1767 en eindigende met den 5 Febr. 1769 zegge f 68...2....,

1769 23 Febr. P. Koumans boekverkoper te Leeuwarden wegens eenige boeken van Foeke Sjoerds Schoolmeester te Nieuwkerk inhoudende tot een tijtel *algemeene* beschrijvinge van oudt en nieuw Frieslandt f 10...18....,

1769 4 April Witwerker ¹²⁾ Remmer Folkerts te Leeuwarden wegens twee aansteekers aan de onlangs door hem geleverde eettafel en wegens 't opmaken en overlacken van een oude theetafel etc. f 10... „.....

1769 17 April Jacobus Halbetsma ¹³⁾ meester silversmidt op de Gorredijk wegens een coffijkan door bovengemelde baes op den 5 Maert 1768 geleverd weegende $57\frac{1}{4}$ loot à 29 stvrs. per loot, met daerenboven een somma van ses en twintig Car. gls. wegens 't hout en het maekloon; deese *kan* is present gedaan aan de juffers Bothenius van Groningen wegens seekere beleefde dienst aan mij in den jaere 1764 beweesen en aangedaan, zegge f 109.... „.....

1769 25 April F. Munnix op de hoek van de Weerdte te Leeuwarden wegens goetd tot een gangkleed, $6\frac{1}{2}$ ellen blauw linnen damast tot 2 gordijnen voor de vengsters in de daegskamer te Leeuwarden met 't maekloon en $6\frac{1}{4}$ ellen best blauw gedrielfe franges etc. f 44...12....

1769 3 Juli Komt mede voor uitgaev aan de heer Menkema wonende tot Amsterdam wegens een rekeninge voor het fatsoen van een nieuw modese Neudamour met zijn pandlok, en verslijpen van eenige steenen, en tot dito werk geleverde 116 diamanten. N.B. deese Neudamour is voor de voltrekking van het huwelijk door mij aan mijn vrouw gegeven f 418.... „.....

1769 13 Aug. Wordt voor uitgaev gebragt wegens kosten van verteeinge en andersins voorgevallen gedurende de Reis gedaan met onse swager Burmania en vrouw door Overysse en Gelderlandt voor de helft, waeronder mede begrepen de huur van een digte wagen van Pieter zegge f 120.... „.....

1770 7 Jan. Johannes Leverlandt Mr. Sadelmaker ³⁾ te Leeuwarden wegens twee swaar = leerene paerdedekken f 24... „.....

1770 19 Jan. Nicolaas Habbema Mr. Sadelmaker ³⁾ te Leeuwarden wegens een paer koetsgereidens met de kruisteugels, een paer hoofdstellen, een leern jaaglijn, twee opsetten, twee disselriemen, een paer toppen en een nieuwe sweep, na korting voor twee oude koetsgereidens blijft over f 66...6....

- 1770 8 Febr. Simon Noordwoude wegens zeildoek tot de parasollen
f 7....13....,
- 1770 15 Febr. De Heer Æmilius Coulon ¹⁴⁾ Medicinæ Doctor te Leeuwarden
wegens visiten gedaan in April en November 1769 f 8...7....,
- 1770 9 Maart De huisvrouw van de Silversmidt Jelgerhuis ⁴⁾ voor een paer
benaide mansietten f 11....,,
- 1770 26 Mrt. W. W. de Vries te Leeuwarden wegens 42 ellen greneer-kant,
4 ellen blauw streepte flenny, mans- en vrouwsmutzen enz. geleverd
tot 12 April 1769 f 25....4....,
- 1770 26 Mrt. F. Munnix te Leeuwarden voor dertien $\frac{1}{16}$ ellen swart haaien
gang-kleedt, 3 ellen linnen damast, $6\frac{1}{4}$ ellen blauw-sijden paesement
en ringkjes, koorde en naayzijde tot vergrootinge der twee gordijnen
in de daegskamer te Leeuwarden f 18...6....12
- 1770 9 April De kastmaker of schrijnwerker J. Kimp te Leeuwarden wegens
een zeer net gemaakte porceleinkast met vijftien fijne Italiaanse
glaasen geleverd in den jare 1769 f 125....,....,
- 1770 17 May Jacob Hollenberg Timmerman te Leeuwarden wegens geleverd
hout en Arbeitsloon van het maaken van een Pedestal voor de
zonnewijzer f 16....,....,
- 1770 21 Mei De koopman Joseph Rosée ^{14a)} wegens een mooy verlakt soes-
mantie en een dito engels blatje, wegens vier groote glaasene fruit-
manden en een glaasene theebos te samen f 21...9....,
- 1770 ^{21 Sept.} _{19 Nov.} Betaalt door T. R. Ottema ^{14b)} aan Abe Jans biesjager van den
Dorpe Grouw voor boomkappen op Syteburen en voor twee
praamen vuillens voor eenige tijd geleverd f 25...7....,
- 1771 1 Jan. Berent Oviyng Mr. grofsmidt te Leeuwarden wegens een nieuw
ijseren kap met knieren en toebehooren op de Faëton f 28...6....,
- 1771 8 Jan. Nicolaas Habbema Mr. Sadelmaker ³⁾ te Leeuwarden wegens
geleverd linnen tot de nieuwe kap van de phaeton en 't arbeidsloon
van 't bekleeden met de koperen nagels, leeren en gaspjes en nog
daerenboven wegens geleevert trijp, naaykoorde en Franjes met
paerdehair en tot 't bekleeden van de matras der vleugels en wegens
't maakloon, spijkers en gaarn en 't maaken van de hangriemen
f 37...8....,
- 1771 18 Febr. C. Duval in Comp. wegens 3 boketten Italiaansche bloemen met
een roos en toekje en wegens geleeverde linten, kanten en een swart-
sijden doek met een kap. f 19...5....,

- 1771 30 Mrt. D. Jansonius¹⁵⁾ woonende te Leeuwarden wegens geleverde Porceleine-schotels en borden, bestaande namentlijk in een groote viskom, 2 extra groote schotels, 2 dito kleinder, 6 middel-schotels, 2 dito kleinder, 18 soupborden en 19 andere borden, 2 haringbakjes en 12 flesjes f 84...16....,,
- 1771 22 May J. Kimp Mr. schrijnwerker te Leeuwarden wegens 12 stoelen met groen triepene kussens en een schulpje aan ieder hoofd voor ons gemaakt met nog 2 tafeltjes van eeken hout f 108...4....,,
- 1771 23 May Johannes Jacobs Mr. wagenmaker tot Wijtgaard voor een nieuwe onbeslagen hooy-wagen, eerdt karre en kruiwagens radt f 66...13...4
- 1771 7 Juni Joseph Roosée^{14a)} koopman in Engelsche en Fransche waaren te Leeuwarden wegens 2 glaazene fruitmanden, 2 beste kaarse snuiters, een paer swart sijden handtschoenen etc. f 18...4....,,
- 1771 9 Juli W. W. de Vries koopman te Leeuwarden wegens geleeverde kanten, marselje, diement, catoenen etc. N. Bij de Quitantiën van de Jongeheer C. A. v. Scheltinga f 67...10....,,
- 1771 1 Aug. S. Numan coopman te Groningen wegens een roodt verlakte coffijkkan met confoortie en een swart verlakte tabaks confoor geleverd in den jaere 1769 zegge f 15.....,,
- 1771 7 Sept. H. Beekman wegens 6 ellen chitz¹⁶⁾ tot een nachtrok f 12.....,,
- 1771 12 Oct. Wegens verscheidene waaren in de eerste en laatste kermis¹⁷⁾ door Mevrouw te Leeuwarden gekocht als:
 2 olie- en azinglaasen van cristal f 3....10....,,
 een dousijn porcelein „ 3.... 8....,,
 drie tafelkleeden „ 7.... „....,,
 een staele horlogi-ketting „ 2.... 6....,,
 knoopkes en orlietten „ 6....15....,,
 theekistje „ 2....10....,,
 twee ellen neteldoek „ 5.... 4....,,
 1½ ellen kant „ 5.... „....,,
- 1771 29 Oct. Wegens een nieuw geschildert scherm met 't linnen door S. R. Nicolai⁹⁾ geleverd f 15.....,,
- 1771 7 Nov. F. Hesseling te Leeuwarden voor 't maaken van een windtscherm met de kopere nagels, spijkers en lint en voor 't behangen v. d. kamer met de spijkers f 7...1....,,
- 1772 Wegens in vorige jaren door Eentje Ypes Mr. Kuiper te Roordahuisum geleverde nieuwe karne en 2 nieuwe melktijnen en door de Weduwe van Maessen geleverd koperbeslag aan de nieuwe karne, 2 houtene emmers met kopere hoepen en zeelen onder korting wegens een kopere hoep van de oude karne. f 53....6....,,

- 1772 3 Febr. T. Sijbesma spiegelmaker ⁷⁾ te Leeuwarden wegens een vergulden
 boogspiegel en een nieuw gevoelid spiegel rontom gesleept in een
 schoorsteenlijst van de nieuwe kamer f 74....,....,
- 1772 15 April C. Duval in Comp te Leeuwarden wegens wit gepoft garneersel,
 gaas met bloempjes, blonde etc. f 23...18....,
- 1772 15 Mei Antoni Solaro ¹⁸⁾ te Leeuwarden voor een baromeeter & thermo-
 meter van Quik en vier gips vaasen enz. f 14...17....,
- 1772 16 May Voor een Pellyce ¹⁹⁾ voor Mevrouw uit Groningen ontbooden met
 impositie enz. f 31...3....,
- 1772 24 Juni Jacob Hollenberg Timmerman te Leeuwarden wegens een fliege-
 kast etc. f 27...5....,
- 1772 11 Juli A. Ferwerda wegens het plaatsn van een advertissement in de
 Leeuwarder Courant f 3....12....,
- 1772 3 Sept. Jacob Dominicus mattemaker ²⁰⁾ te Leeuwarden wegens een
 groote mat in de nieuwe kamer van het slot tot Idaardt f 34....,....,
- 1772 9 Sept. Voor matten op de voorkamer te Leeuwarden f 14....,....,
- 1772 10 Nov. In de Leeuwarder kermis ¹⁷⁾ van dit jaar gekocht 1 $\frac{3}{4}$ ellen netel-
 doek, swart zijden doek, een tromp, lint, serviesje, speelgoedt voor
 de jongeheer, koek, alexander-nooten enz. f 28....9....6
- 1772 22 Nov. De koopman D. van Wicheren ²¹⁾ te Leeuwarden wegens een
 wafelijser, trekzaege, yseren verneus, 4 koperen katrollen, koek-
 panne, klein staende plaat, copere raampennen en kruckjes f 41...7....,
- 1772 28 Nov. F. Zeeman woonende tot Harlingen wegens geleverd nieuwmoo-
 dish tinwerk zoo van schotels als borden f 223...11....,
- 1772 17 Dec. Koopman Joseph Roozee ^{14a)} te Leeuwarden voor een groot
 groen engels bladt twee dousijn groote vrijmasons glazen met nog
 een breede leidtbandt f 15...4....,
- 1772 19 Dec. S. van Ommeren ²²⁾ Mr. Silversmidt te Leeuwarden voor 6 silvere
 zoutvaten weegende 17 $\frac{3}{4}$ loodt en 2 eng. met 6 glaesen f 50...10....,
- 1772 27 Dec. Werd ten laesten voor uitgaev gebracht aan G. Pettinga ²³⁾ te
 Leeuwarden wegens een geleverd Engels tafel servies bestaande uit
 vruitmanden met schotels, slaadbakken, kleindere schotels, borden
 en soepborden enz. en voor 1 $\frac{1}{2}$ dousijn en $\frac{1}{2}$ dousijn porcelein, twee
 vogels tot soutvatjes, een serviesje theegeodt enz. ²⁴⁾ f 84...10....,

- 1773 13 Jan. Dirk Simons meester spiegelmaker te Leeuwarden wegens 't
geene in de verwisseling van twee oude spiegels met breede lijsten
aan twee nieuwe spiegels met bogen en vergulde listen ²⁵⁾
f 50.....,,
- 1773 13 Febr. Wijbe Dominicus ⁵⁾ Mr. Silversmidt te Leeuwarden wegens
twaelf silvere lepeltjes met 't maakloon, twee silvere trekpotten
met de houten ooren & 't maakloon, en een silveren snuifdoosje
twee silvere leidtbandtsbeugels, een silveren lepeltje & vorkje voor
de jongeheer Cornelis enz. onder kortinge wegens oudt silverwerk
f 98.....,,
- 1773 28 Aug. De Haarlemmer schipper betaald voor het bleeken van 70 ellen
doek en de fragt f 9...17...12
- 1774 3 Jan. Wordt voor uitgaav gebracht wegens 't vlas, spinloon, weef- en
bleekloon ²⁶⁾ van een stuk dopjes tot tafellinnen bestaande uit 2
tafellakens en 24 servetten met randen volgens 4 navolgende posten:
A. F. Heloma Wirdum voor geleverd 30 pond vlas f 22.....,,
Twee vrouwen wegens spinloon f 19....14....,,
Jan Poppen Valderpoort weever te Leeuwarden wegens weefloon
verdient aan een stuk van 71 ellen met 1½ pond gaarn f 39....4....,,
Schipper Jan Hendriks op 't Vliet buiten Leeuwarden wegens
bleekloon van 't stuk servetgoedt aan een bleker te Haarlem met
de fragt f 10....11....,,
- 1774 11 Febr. G. Pettinga ²³⁾ wegens wit Engelse schotels f 10....8....,,
- 1774 20 Febr. Pier Johannes Sjollema Mr. scheepstimmerman te Grouw voor
een nieuw Botie of klein scheepje f 50.....,,
- 1774 25 Mrt. Wegens een steltie fray Porcelain door Geesje van der Steeg ^{23a)}
gekogt in 't boelgoed van Juffrouw Klemring en haar gerestitueert
f 25...16.....,,
- 1774 14 April F. Olivier koopman te Leeuwarden wegens hernhutt. swart en
andere linnens f 50...12.....,,
- 1774 15 April Bernardus Schrader ^{23b)} koopman in Lakenen te Leeuwarden
voor Taff, Carm(osijn) en groen Coban f 40....12.....,,
- 1774 18 April Den koopman W. W. de Vries te Leeuwarden wegens 14 ellen
Vlaamsch oogjes Dopjes etc^a. f 132....15....,,
- 1774 6 Mei De slotmaker de Lange te Leeuwarden wegens 2 nieuwe sloten
f 5....18.....,,
- 1774 17 Mei R. van Houten te Leeuwarden voor een verlakt comfoor
f 7....5.....,,

- 1774 23 Mei Berent Storm ²⁷⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens vier kaerseblatjes met een suikerkorfje met vier lepeltjes *f* 64....,,....,,
- 1774 20 Juni Ate Ypes Faber Mr. zeilmaker te Grouw voor een nieuw zeilkleedt over een rijtuig, wegens eenige ponden gaarn door Jochum Visker gehaalt tot een zein, voor een zeil en vok met zijn toebehooren op een klein scheepje etc. *f* 32...2....,,
- 1774 30 Juni Ype Gerrits te Grouw wegens een haerdtijser, gootijzers krammen, spijkers enz. *f* 18....,,....,,
- 1774 28 Juli Nicolaas Kesler koopman te Leeuwarden voor een stuk Batavia voor een zak ²⁸⁾ en rok voor Mevrouw *f* 46....,,....,,
- 1774 8 Sept. A. Ferwerda boekverkooper te Leeuwarden voor de boekzaal van December 1769 tot 1771 ingesloten *f* 7...4....,,
- 1774 25 Sept. Wegens gekochte boeken op de auctie van H. A. de Chalmot, waaronder een boek van waarde *f* 13....4....8
- 1774 26 Sept. Timmerman Wijbren Jarings te Roordahuizum wegens groot 30 traliën in ons gestoelte in de Kerk te Roordahuizum en wegens een dousijn blomstokken *f* 11....13....,,
- 1774 15 Oct. Voor vlas van Heloma gekogt, voor spinloon en voor weefloon van een stuk doek lang 50 ellen aan de Weever Willem Hendriks te Leeuwarden samen *f* 31....1....,,
- 1774 19 Oct. Een naaijster met naame Japikje te Leeuwarden naayloon van tafellakens en servetten *f* 8....13....8
- 1774 10 Dec. Johannes Kimp meester schrijnwerkers te Leeuwarden voor twaalf mahonihouten stoelen 't bekleeden met best trijp, paerdehaer en een menigte vergulde nagels *f* 200....,,....,,
- 1774 15 Dec. Raedtsvelt te Leeuwarden voor 11 ellen tot stoelen welke door Baas Kimp zijn geleverd *f* 12....2....,,
- 1774 21 Dec. Jacobus Hollenberg timmerman te Leeuwarden wegens 12 stoo- ven van eeken hout etc. *f* 18...3....,,
- 1774 23 Dec. Koopman Smeeding te Leeuwarden wegens een fluweelen Fal- hoedt, capoesje en meer ander kindergoedt *f* 23...4....,,
- 1775 11 Jan. Den Koopman Rozée ^{14a)} te Leeuwarden wegens knopen voor mij en de Jongeheer met rouwgespen en knoopkes *f* 10...14....,,
- 1775 12 Jan. Berent Storm ²⁷⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens een klein en ligt bakje voor lemoensopsflesjes *f* 17...12....,,

- 1775 14 Jan. H. Nieveen te Leeuwarden wegens een nieuwe vuurwagen ront-om glat gevielt met een nieuwe swaare asbak met een gladde Knop en een lang swaar geslagen heerdtplaat f 15...18...,
- 1775 9 Febr. S. Harsinga Mr. schrijnwerker te Leeuwarden wegens een nieuw modern olijven cabinet met een buik & mahonien ingeleit en wegens het roodtkleuren van een cabinet en 't los nemen & weder opzetten van twee cabinetten f 132...10...,
- 1775 16 Febr. Wegens twee steltjes & sestien borden blauw porcelein gekogt op 't boelgoedt van de Heer Grietman van Opsterland in den jaare 1774 en gerestitueert aan Geeske van der Steeg, zegge f 19...5...,
- 1775 3 Maart Johannes Kimp Mr. Schrijnwerker te Leeuwarden, wegens 8 rotting stoelen en een boufet vernist en van binnen verlakt f 100...,...
- 1775 5 Maart Klaas Meins koopman te Leeuwarden voor een geel engels aardt-werk servies bestaande in Turinnen, kommen, schotel, borden etc. voor quispeldoren teegoedt enz. f 47...16...,
- 1775 10 Mei S. R. Nicolai ⁹⁾ konstschilder te Leeuwarden wegens 'tverven en schilderen van een ijsselede, wegens 't vergulden van linnen bordjes, een vogelkouw, kindsstoel en turfvat over te verven met een haardtkleedtje f 17...18...,
- 1775 16 Mei R. Bergsma te Leeuwarden voor 10 ellen geruit Haarlemmer bont f 8...,...
- 1775 24 Mei Klaas Meins wegens 12 gesnedene Keulse bloempotten met gesnedene testen, 12 Sijperse bloempotten ²⁹⁾ etc. f 28...9...,
- 1775 6 Juni A. Kesler koopman te Leeuwarden wegens groot 20 ellen rouwstof tot een zak voor Mevrouw, voor een rouw waijer zijden lint etc. f 41...11...,
- 1775 9 Juni F. Munninx te Leeuwarden 5 ellen groen sijden gaas tot 2 glasgordinen etc. f 17...7...,
- 1775 12 Juli Petrus Roelant Mr. beelthouwer te Leeuwarden wegens 't ver-vaerdigen van 't kinderwagentie f 18...,...
- 1775 17 Aug. Wijbe Dominicus ⁵⁾ Mr. silversmidt te Leeuwarden wegens twee groote silvere theebladen met 't werkloon wegens een silveren tabaksdoo met 't maakloon wegens een paar silvere gespen voor den jonheer & andere kleinigheden dog wordt afgetrokken wegens oudt silver dus maer voor uitgaav f 357...,...
- 1775 15 Nov. Juffer S. de Bruin te Leeuwarden wegens het maken van een Pellice ¹⁹⁾ voor Mevrouw met het bijgedaane taf en lint f 19...10...,

Afb. 5. Isabella Boreel van Scheltinga, geb. 17 October 1775, (later echtgenoot van Sijbrand van Haersma) en Jetske Wiskia van Scheltinga, geb. 10 Juli 1777, (later echtgenoot van Mr. J. C. Bergsma en van J. A. Lootsma), als kinderen op Friesma—State, in 1779 geschilderd door J. Beyseit (Friesma-kamer in het Prinsessehof).

- 1775 23 Nov. Voor 't maken van een sonhoedt ³⁰⁾ en een reis- manteltje voor
Mevrouw met de gebruikte flenny, lint enz. f 10...17...,
- 1775 22 Dec. P. Boltjes Mr. zadelmaker te Leeuwarden wegens groot 4 ellen
groen gebloemdt trijp tot een bokkleedt op 't charet of kales met
linnen tot foering, zaalfranjes met naaykoorde voor een nieuw
koffertje f 24...10...,
- 1775 27 Dec. Aan de silversmidt & Smeding voor een nieuw fluweelen zakje
met een silveren beugel en schel door Mevrouw aan de Diaconen van
onze gemeente gegeven om in de nieuwe kerk gebruikt te worden
volgens twee rekeningen zegge f 17...5...,
- 1775 29 Dec. Boekverkoper Tresling voor een boek in octavo tot een titel voe-
rende den verkorte vaderlandtse historie f 3...,...
- 1775 31 Dec. Den koopman D. van Wicheren ²¹⁾ te Leeuwarden wegens een
fijn engels-vuurhaardt, een fijn engelse vuurtange enz.
f 25...18...12
- 1775 31 Dec. Meester A. de Wees schoolmeester op Olde-galeyen te Leeuwarden
voor een jaar private-institutie aan ons Zoon f 10...,...
- 1776 8 Jan. Pieter Matthijs voornaam porcelein handelaar te Amsterdam
wegens een fraaij blauw porcelein tafelservies bestaande in soupte-
rinen, schotels en borden f 310...,...
- 1776 18 Jan. Klaas Meins koopman te Leeuwarden wegens Dellipse borden
Engels fatsoen ³¹⁾ en wegens een meenigte steengoedt zoo gladde
als stroeffe enz. f 31...10...,
- 1776 28 Jan. De koopman in Lakenen B. Schrader ^{23b)} wegens 19 ellen best
zwart taf tot een zak en rok voor Mevrouw etc. f 92...12...,
- 1776 28 Febr. Gerrit Tresling Boekverkoper te Leeuwarden wegens een Adelijk
Wapenboek 2 deelen en nog 2 andere f 35...11...,
- 1776 8 Febr. Joh. van den Bosch wegens rouwbont enz. f 14...32...,
- 1776 18 Febr. T. Olivier te Leeuwarden wegens bonten, linnen enz. f 20...7...,
- 1776 28 Mrt. Wegens empositie van een schoudermanteltje voor Mevrouw over
Stroobos van Groningen in gevoert f 3...10...,
- 1776 19 Juny P. de Meede voor het groenverven van een Oostindise zak en rok
voor Mevrouw f 11...4...,
- 1776 4 Juli De Weever J. P. Valderpoort ³²⁾ te Leeuwarden wegens weefloon
van 53 ellen fijn tafellinnen met 7 pond bijgedane flas en spinloon
f 30...18...,

- 1776 13 Juli C. F. Braunach te Leeuwarden voor een klein swart kinderhoedje
f 6...9....,,
- 1776 11 Aug. S. R. Nicolai ⁹⁾ konstschilder te Leeuwarden voor een groot vloerseil à twintig ellen in 't voorhuis en nog van 't verven, vergulden en schilderen van een kinderwagentie en sleeft f 24...16....,,
- 1776 28 Dec. Wijbe Dominicus ⁵⁾ Mr. silversmidt te Leeuwarden voor twee kleine schenkbortjes groote keur wegende 48 loot en vier engels voor twee silvere suikerstrooijers met houtene steelen wegens twee goude haaken aan een kerkbijbeltje voor mevrouw voor 12 silvere meshegten wegende vijf en veertig loot en ses engels en twee silvere lepeltjes en vorkjes wegens 't geene toegegeven is bij 't verwisselen van oudt poppegoedt aan nieuw et cetera f 284...11....,,
- 1777 11 Jan. D. Embdervelt Mr. beelt en steenhouwer te Leeuwarden wegens een beste suosense grafsteen van 7 & 5 $\frac{3}{4}$ voet quadraadt met 't werkloon van behouwen met de vereiste wapens, cieraden en beeltwerk en nodige letters gelegd op de graven van mijn ouders in de kerk van Idaardt f 497...13....,,
- 1777 14 Jan. P. Klinkhamer ³³⁾ te Leeuwarden wegens 2 geele Emmers met seelen onder korting van 2 oude emmers f 7...19....,,
- 1777 16 Jan. Wijtze Wijbes de Vries voornaam koopman te Leeuwarden wegens 25 ellen franse cantonet, 5 $\frac{1}{2}$ ellen fijn gedrukt catoen of Eng. chits met rankwerk f 264...13....,,
- 1777 20 Jan. D. van Wicheren ²¹⁾ koopman te Leeuwarden wegens kamerdeurslotten, raamtspennen etc^a. waaronder mede kruidt en hagel f 19...19....,,
- 1777 29 Jan. Johannes Kimp meester schrijnwerker te Leeuwarden wegens een hoekboufet van binnen swart verlakt en slooten met een theestooff en tobke van mahonijhout f 50....,....,,
- 1777 17 April Weduwe Lincel te Leijden wegens 12 stoelen met losse mattesittingen f 45....,....,,
- 1777 29 April C. Seth ³⁴⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens een silvere brandewijnskop welke present gedaan is aan de koopman Karst Sipkes woonende te Grouw voor 't taxeren van seven zathe en landen gelegen in Idaarderadeel f 27...13....,,
- 1777 18 May Fenhuisen te Groningen wegens een Pellice van blauw-satijn voor Mevrouw f 22...11....,,
- 1777 21 May De Weduwe van wijlen Dominus J. C. Kutsch te Leeuwarden wegens een Jagt met zeil en Treil f 44....,....,,

- 1777 13 May Johannes van den Bosch te Leeuwarden wegens een Porceleinen Stel etc. f 69...4....,,
- 1777 20 May Klaas Meins te Leeuwarden wegens gemeene Porceleinen en Steengoedt enz. f 42...4....,,
- 1777 2 Juli Voor schilderen van de wapens van mij en mijn vrouw voor ontvang in 't kerkeboek van den dorpe Ydaardt gebragt op den 28e December 1776 zie de rekening van IJ. Staak ³⁵⁾ onder de quitantien van den vorgemelde kerk f 29...8....,,
- 1777 10 Aug. S. R. Nicolai ⁹⁾ meester konstschilder te Leeuwarden een somma van twaalf gulden en sestien stvrs. wegens vernis tot 't glansen van stoelen, 't verlakken en schilderen van een theestooft en gladthoudt verven van een tafel enz. volgens rekening in den jaare 1776, zegge f 12...16....,,
- 1777 14 Oct. S. Cats Lakenkoper ^{23b)} te Leeuwarden wegens eenige ellen parel-couleur Roset en 2½ ellen couleurt dūran f 10...2....,,
- 1777 1 Dec. Nieveen voor Lemmetien in de Porceleine heften f 3....,....,,
- 1777 13 Dec. F. Wijngaarden ³⁶⁾ Horologiemaker te Leeuwarden wegens 't repareren van een silveren zakhorologie en 't insetten van een nieuwe Feer f 5...2....,,
- 1778 4 Jan. Betaalt aan G. Gerken ^{36a)} tingieter te Leeuwarden drie gulden en elf stvrs. wegens poppe tingoedt geleverd in den jaare 1776 en aan de korfmaker Bloem drie gulden en vier stvrs. wegens fruitkorven geleverd in den jaare 1775 en aan de silversmidt Dauw agt gulden en vier stvrs. wegens kinder gaspen enz. volgens rekening gedaan in den jaare 1776 te samen f 14...19....,,
- 1778 14 Febr. Wijbe Wijtzes de Vries koopman te Leeuwarden wegens 45¾ ellen dopjes, batist, diement ³⁷⁾, 22¾ ellen wit fijn linnen nog een stuk wit fijn Bolswarder Diement ³⁷⁾ en verder differente goederen f 365...14....,,
- 1778 24 Febr. Nicolaas Kesler Koopman in sijdestoffen in Leeuwarden wegens 30 el sijdestoff à f 4 de ellen tot een kleed voor Mevrouw gebruikt bij de receptie van de Vorstelijke Persoonen te Leeuwarden inde maand Augusti des afgelopen Jaars; nog wegens een paar sijde koussen, een dousijn dassen met de Haarbeurs voor mij, en 't overige voor Mevrouw f 146...8....,,
- 1778 25 Febr. Klaas Kroon Lakenkooper ^{23b)} te Leeuwarden wegens beddeteeck, Pluin en feer enz. voor een bedt, voor twee Japone deekens f 128...9....,,
- 1778 26 Febr. Klaas Meins Koopman te Leeuwarden wegens 16 pond allerfijnst flas en wegens steengoedt f 54...16....,,

- 1778 28 Febr. Hendrik van Temmen te Leeuwarden wegens 't verlakken van een oly- en asijn mantie met een peperbos en een vierkant blad
f 18...10....
- 1778 9 Maart Wegens kosten gedaan tot het opregten van een nieuw gestoelte in de kerk van Idaardt aan de H. I. Postmus houtkoper wonende onder 't behoor van de stad Leeuwarden wegens eiken en greenen hout door hem geleverd in den jaare 1775 tot 't nieuw gestoelte; ten tweeden aan meester D. Embdervelt beelthouwer te Leeuwarden wegens 't snijwerk zoo van onse wapens als 't overige snijwerk volgens accoort en ten derden nog aan Adam Wolda meester timmerman te Leeuwarden wegens verdiende arbeidslonen bij hem selven en twee knechten in 't maken van 't nieuw gestoelte in de kerk van Idaardt in den jaare 1775 onder welke somma mede begreepen twee slooten, twee paar bogtbanden, twee pokhouten knoppen en spijkers te samen uitmakende
f 208...12....
- 1778 21 Mrt. Antoni Solaro¹⁸⁾ te Leeuwarden een somma van ses en twintig gulden voor een fraaij weerglas met kopere versilverde platen en een mahonihouten kast en 't repareren van een oudt
f 26....,....
- 1778 24 Mrt. Remmer Folkerts te Leeuwarden negen gulden voor een groote tafel met ses voeten en vijf gulden voor een schenktafel
f 14....,....
- 1778 17 May F. Poppenheuser wijnkoper te Leeuwarden voor 3 ledige oxhoofden tot vaten voor Laurierbomen
f 5...8....
- 1778 6 Juni P. Klinkhamer wegens een nieuwe emmer voor de Boererie tegen inkorting van een oude emmer
f 3...11...8
- 1778 28 Juni Antoni Gertler wonende te Leeuwarden voor twee dousijn groote en kleine Namurse³⁸⁾ meslempten voor het insetten van deselve in de silvere hegten en de oude lemmeten uit te nemen en voor 't solderen van een etuikokertje enz.
f 48...12....
- 1778 24 Juli Anne Jarings van der Leij voor een kleine kedde door Hem gekogt voor de Jongeheer
f 56...11....
- 1778 4 Aug. Joseph Rosee voor een fraaie Rotting
f 11....,....
- 1778 5 Aug. E. de Vries voornaam schrijnwerker woonende te Amsterdam voor twee servies of penanttafeltjes van roosenhout met marmere steene bladen volgens accoort ieder dartig gulden, zegge
f 60....,....
- 1778 11 Sept. Pieter Gerrits koopman te Warga wegens 5 stukken dweilgoedt, doch hierin gekort wegens een stuk dweilgoedt door mijn vrouw overgedaan aan de Juffer Haersma
f 12...8....
- 1778 6 Oct. Vrouw van Dijk te Leeuwarden wegens onderwijs aan ons Zoon in de Jaaren 1774, 1775 & 1776
f 15...3....

- 1778 23 Oct. H. Dauw ³⁹⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens drie silvere lepels en forkjes voor onse kinderen, wegens een paar gouden brasilet gaspjes, op de verreulling van een garnituur gaspen voor onse zoon en wegens 't geen toegegeven is op een snuifdoosje
f 44...14...,
- 1778 3 Nov. Schriever Wiarda Schriefmeester te Leeuwarden wegens private lessen volgens 5 Rekeningen aan ons zoon gegeven in 't schrijven en leesen met de avondtschool, schoolboeken en schriefbehoefkens
f 27...14...,
- 1778 14 Nov. De Weduwe van Joannes Andries ²⁾ in leven voornaam Horologie-maker te Grouw wegens 't schoonmaken van het Speelwerk met 't versilveren van de wijzerplaat, wegens 4 gewigten aan Schuif-raamten, 't schoonmaken van een horologie en 't bekleeden van een Tabakskistje met lood
f 23...7...,
- 1778 20 Nov. S. R. Nicolai ⁹⁾ schilder te Leeuwarden wegens 't oververven van 't onderwerk van de koets met Fermelioen en groene verf en vernis, wegens 't verven en marmeren van 16 korfjes, 't verlakken van een Theeketel en comfoor en 2 kaars-blaties met goudt enz.
f 22...7...,
- 1778 30 Dec. Sijtse Roeloffs Nicolai ⁹⁾ schilder te Leeuwarden voor 't schoonmaken van de koets enz., 't opschilderen van 3 plaatkleetjes en meer andere kleine posten
f 22...7...,
- 1779 10 Jan. Broer Heerkes Mr. wagenmaker in de schrans voor een nieuwe digte kapwagen met portier-deuren voor zooverre het hout, ijser, snij, of beelthouwerswerk en koperwerk met de glazen betreft
f 340...,...
- 1779 15 Jan. S. R. Nicolai ⁹⁾ Mr. konstschilder te Leeuwarden wegens het verven, vergulden en schilderen van dese wagen
f 36...,...
- 1779 19 Jan. P. Boltjes Mr. Sadelmaker te Leeuwarden wegens sadelmakerswerk aan gemelde wagen w.o. best groen gebloemdt trijp en leer tot de hangriemen etc.
- 1779 24 Jan. S. Harsinga schreinwerker te Leeuwarden voor een nieuw, modern olijven laadtafel met beste sloten en koperwerk
f 28...,...
- 1779 30 Jan. Timmerman Hollenberg wegens een mangel met rollen en steenen en een nieuwe kinderstoel
f 31...16...,
- 1779 6 Maart Joannes Kimp voor een pars met een kromm boog
f 33...10...,
- 1779 13 Mrt. Klaas Meins koopman te Leeuwarden wegens vijf grote bruinrande fijn delpse schotels en meer ander

- 1779 18 Mrt. M. Tielenburg geweermaker ⁴⁰⁾ te Leeuwarden voor het schoonmaken van geweeren f 2...,,...,,
- 1779 21 Mrt. Hendrik de Waardt Mr. Spoormaker ⁴⁰⁾ te Leeuwarden wegens twee nieuwe koets-toomen, een toom voor de kedde etc^a.
- 1779 25 Mrt. R. Volkerts kastmaker te Leeuwarden voor een swart bedttafeltje f 5...,,...,,
- 1779 6 April Schrijver Wiarda te Leeuwarden wegens Privaat onderwijs in Schrijven en Leesen aan ons Huis en op de avondt school aan ons wijlen soon f 5...14...,,
- 1779 12 April Horologie-maker Wijngaarden ³⁶⁾ wegens een nieuw horologiekast en schoonmaken van een gouden sakhorologie f 12...4...,,
- 1779 20 April G. Pettinga ²³⁾ te Leeuwarden wegens twee groote Roombakken schotels, fruitmanden, slabakken, theeservies met blommen etc. f 48...10...,,
- 1779 5 May Voor een groote Tafel uit Groningen met twee aanstekers en laden f 24...,,...,,
- 1779 15 May Jan Valderpoort wever ³²⁾ te Leeuwarden voor weefloon van een tafellaken en agtien servetten met randen van een stuk lijnwaadt lang twee en veertig ellen f 19...1...,,
- 1779 2 Juni Dirk Embdervelt steenhouwer wonende te Leeuwarden voor een grafsteen gelegd op 't graff van ons zoontje Hans Hendrik en voor 't houwen van kleine en groote letters, leggende dese steen naast de grafsteen van mijn grootouders in de kerk van Idaardt f 20...17...,,
- 1779 30 Julius Neeff Mulders te Amsterdam voor een mooie valhoedt met een Pluim ⁴¹⁾ f 11...5...,,
- 1780 18 Jan. Joannis van den Bosch te Leeuwarden wegens een nagemaakt Saxis ⁴²⁾ groot thee-servies f 23...,,...,,
- 1780 20 Febr. De wed. van I. Rosee ^{14a)} te Leeuwarden wegens anderhalf dousijn Engelse wijnkelken, knopen etc. f 16...2...,,
- 1780 24 Febr. H. Bakker schreinwerker te Leeuwarden wegens een porceleinkasje door ons gegeven aan Sioerd Rinses tot huisraadt f 10...,,...,,
- 1780 2 Maart De wed. van S. de Lincel te Leijden wegens twaalf holronde stoelen met groen trijp bekleedt voor ses gulden ieder stoel en nog twee armstoelen voor agt gulden ieder stoel f 88...,,... „

- 1780 28 Mrt. Wytze Wybes de Vries koopman te Leeuwarden wegens 18 ellen
flaamslinnen ⁴³⁾, 4 ellen breed batist en 14 ellen swart gedrukt catoen
f 142...4...,,
- 1780 15 April J. Kimp meester schreinwerker te Leeuwarden voor twee maho-
niehouten tafels en voor een planke om messen op te poliesten
f 29...5...,,
- 1780 16 April Hendrik Franses voornaam schreinwerker in 's Hage een somma
van vijf en dertig gulden voor een mahoni-theetafel f 35...,,...,,
- 1780 18 April Theodorus van der Weide wegens twee groepen Saxis porcelein
met nog tien beeltjes van verschillende soort ⁴⁴⁾ op de rekeninge
gespecificeert f 86...,,...,,
- 1780 5 May Dominus Joannes Snoek corrector der Latijnsche Scholen te
Leeuwarden wegens een half jaar kostgeld van de jonge heer
f 125...,,...,,
- 1780 6 May Z. D. Leyber wegens onderwijs in de teekenkunst f 5...5...,,
- 1780 25 Junius Meester Ynte Ages Schoolmeester te Aegum tot een douceur voor
't onderwijs van ons wijlen soon in het lezen en schrijven
f 10...,,...,,
- 1780 26 Juni Vrouw Jansonius ¹⁵⁾ voor een groot stel van vijf stukken ⁴⁵⁾
f 130...,,...,,
- 1780 28 Juni De wed. van wijlen meester Klaas Douwes voor een silveren
troffeltie ⁴⁶⁾ gekogt bij gelegenheid van 't leggen van den eerste
steen der nieuwe kerk van Idaardt f 10...12...,,
- 1780 10 Juli Jan Denninga wieldraier te Leeuwarden wegens groote vazen van
ijperen hout gemaakt en geleverd tot den ringmuur f 24...18...,,
- 1780 1 Aug. Anna Poppenhuisen voor het maken van twee hoedjes voor de
Juffers f 6...,,...,,
- 1780 6 Aug. Ons Hovenier Hermanus Nellen ⁴⁷⁾ wegens uitschot van een
Thermometer, snoeiswaart & musuvallen f 5...,,...,,
- 1780 15 Aug. Andries Foekes & Pieter Feikes aannemers van de nieuwe kerk
in den dorpe Aegum wegens 't vermaken van mijn twee gestoeltens
in de kerk aldaar in den jaare 1777 f 8...10...,,
- 1780 29 Sept. De weduwe van P. Koumans wegens drie Deelen van Bachiene
f 7...6...,,
- 1780 30 Sept. Pettinga ²³⁾ te Leeuwarden wegens Delfse schotels, sauskoppen
etcetera

- 1780 19 Nov. Beijseit ⁴⁸⁾ Mr. schilder te Leeuwarden wegens het portraiteren van ons wijlen soon en wegens een vergulden lijst te samen
f 47...,,...
- 1780 9 Dec. S. de Wal korfmaker te Leeuwarden voor een sluitkorfje
f 1...16...,,
- 1780 9 Dec. G. Tresling Boekverkoper te Leeuwarden voor een Boek Nauta Ocasien
f 3...18...,,
- 1780 30 Dec. J. Dauw ³⁹⁾ meester silversmit te Leeuwarden wegens drie thee-
bosjes in dat kistje van ontvanger Haersma met bakjes etcetera
f 31...6...,,
- 1781 8 Jan. Joannes Kimp Mr. schrijnwerker te Leeuwarden voor een hoek-
boufet, van binnen verlakt en borden verguldt, voor een lessenaar-
tie, en van 't glansen van een boufet
f 47...,,...
- 1781 8 Jan. N. Swalve ⁴⁹⁾ Mr. silversmidt te Leeuwarden voor een silveren
pen en inktkoker wegende seven loot à 29 stvrs. en van 't maken
f 15...3...,,
- 1781 21 Febr. R. Hunia Boekbinder te Leeuwarden
- 1781 21 Febr. Joannes Datz te Leeuwarden wegens een fluwele valhoedt, swarte
hoedt, een syde gase muts etc.
f 19...9...,,
- 1781 24 Febr. Hendrik Leyber confiturier te Leeuwarden wegens het confijten
van Aprikosen, Persikken, barbaris en rosenbottels zijnde ons eigen
vruchten
f 9...5...,,
- 1781 28 Febr. W. Reinalda Boekbinder te Leeuwarden
- 1781 7 Maart Sadelmaker P. Boltjes te Leeuwarden voor een nieuw sadel met
groen Trippen sitting, groen Lakens Schaberak, een swart leeren
rijdhooftstel en teugel
f 26...4...,,
- 1781 12 Mrt. A. Rudolphi clerq van het boelcomptoor van den Ontvanger
Wielinga te Leeuwarden wegens drie schilderijen waaronder twee
fraaie keukenstukken ⁵⁰⁾ welke beide zijn gekocht in 't boelgoed van
wijlen de Raadtsheer Hamerster gehouden in September 1780
f 48...17...12
- 1781 24 Mrt. Jan Runia Piqueur te Leeuwarden wegens vijftien reeden in de
manegie ^{50a)}
f 9...,,...
- 1781 27 Mrt. Boekbinder B. van Emmenes te Leeuwarden wegens 2 psalm-
boekjes voor de juffers, Lijst doorschoten, half engelse bandt etc.
f 7...10...,,
- 1781 28 Mrt. M. en P. Zeper voornaam lakenkoper ^{23b)} te Leeuwarden

Afb. 6. Cornelis Arent van Scheltinga, geb. op Friesma—State 1781, door
F. L. Hauck et fils 1787 (Friesma-kamer in het Prinsessehof).

- 1781 2 April H. Dauw ³⁹⁾ meester silversmidt te Leeuwarden wegens een paar goude pointhaken, dito knopen, 't vernieuwen van een gouden carcan etc. onder kortinge wegens oudt goudt, en voor twee knijfmesjes f 54...19....,,
- 1781 23 April Wijbe Dominicus ⁵⁾ gewesen silversmidt te Leeuwarden wegens twaalf silvere hegten enz. f 187...2....,,
- 1781 26 April Theodorus van der Weide voor een extra fraie groep Saxis porcelein verbeeldende een slapend kind f 24....,....,,
- 1781 12 Mei Lubbartus Bekenkamp mr. schreinwerker te Groningen voor een groot eiken tafel met losse aanstekers met de pakmat f 24...8....,,
- 1781 29 Mei E. de Vries voornaam schreinwerker te Amsterdam voor een roosenhout porceleincabinet, de laden dubbeld krom gebogen met fijn glas en darenboven voor de matten, sleeploon etc. f 187....,....,,
- 1781 8 Dec. J. Beijseit konstschilder te Leeuwarden tien ducaten of twee en vijftig gulden en tien stvrs. wegens 't portraiteren van de beide juffers in den jaare 1779 ⁵¹⁾ f 52...10....,,
- 1781 22 Dec. Frans Swart ⁵²⁾ Mr. Schilder te Leeuwarden wegens het schilderen van een groote pot en houten catrol vergult etc. f 9...18....,,
- 1782 22 Mrt. Boekbinder R. Huinje te Leeuwarden wegens eenige schriefboeken en 't binden van het stemcohier van Idaarderadeel in een hoornband f 10...10....,,
- 1782 22 Mrt. Solaro te Leeuwarden ¹⁸⁾ voor een thermometer met twee schalen gipskalk etc. en aan Adriani ⁵³⁾ wegens tingoed voor de kinderen geleverd te samen f 9...7....,,
- 1782 22 April H. Dauw ³⁹⁾ meester silversmidt te Leeuwarden voor een dousijn forken wegende 43 $\frac{3}{4}$ loot wegens gouden sonhoedthaken, twee gouden steenkroonties etc. onder kortinge voor vijf oude forken en ses lepels f 62...14....,,
- 1782 4 Juni W. Stienstra te Leeuwarden wegens een dousijn Saxis porcelein, twee dousijnen blauw-dito, twee geele Engelsche kommen etc. wegens steengoedt, borden, pannen etc. f 29...15....,,
- 1782 24 Juli Tjebbe Sybrens Mr. Timmerman wegens hoog nodige Reparatiën aan de stalling en koetshuis in Droevendal f 85....,....,,
- 1782 26 Juli Wegens 't geene door Mevrouw is besteedt in de Leeuwarder kermis f 41...13....,,
- 1782 1 Sept. Voor de kosten van inquantieringe van officieren van de Cavallerie op 14 May 1782 f 9...13...8

- 1782 29 Oct. Betaalt aan L. Aderiani ⁵³⁾ voor nieuw tinnen speelgoedt voor de Juffers f 4...1...,
- 1782 29 Dec. Hans Arents Mr. verver en glaasmaker te Grouw wegens 't verven van 't Groote Beeld, een groote menigte blompotten etc. f 17...10...,
- 1782 29 Dec. Mr. J. Pasma Timmerman te Idaardt wegens 't maken van een lathekje onder de klok in de keuken, wagenwippe, bart over de groppe in 't koehuis, dongkret, haverkist, schuifkleedt, mangelrollen etc. f 31...2...,
- 1782 29 Dec. Timmerman Jurjen Feites te Roordahuizum wegens 't maken van een karnwieg etc. f 18...7...,
- 1782 29 Dec. Timmerman Keimpe Klazes ⁵⁴⁾ te Warga wegens 't maken van een nieuw hondehok en slagstok f 10...4...,
- 1783 9 Febr. De weduwe Lincel wonende te Leijden voor twaalf holronde stoelen met blauwtrijp bekleedt à f 6..5...,; voor ses dito armstoelen à f 8..5..., waar bij nog vijf gulden en agtien stvrs. wegens de vragt voor schipper Jan Hendriks te samen f 129...8...,
- 1783 1 Maart Sadelmaker Boltjes wegens een nieuw Belgereidt met metalen bellen en Hooft Pluim f 17...5...,
- 1783 7 April De silversmidt de Wal voor drie paar gespen met 't maakloon onder kortinge voor eenige oude gespen f 10...16...,
- 1783 8 April De beelthouwer Embdervelt wegens 't arbeidsloon van twee lijsten om de portraiten van mij en van mevrouw etc. in den jaare 1781 ⁵⁵⁾ f 11...12...,
- 1783 15 Juli De Keurslijfmaker Schmidt voor een groen Fransch keurslijff ten dienste van een der Juffers f 10...15...,
- 1783 27 Juli Wordt voor uitgaaff gebragt veertien guldens welke in de Leeuwarder kermis betaalt zijn aan Spinelli voor twee fraie luisters hangende bij de schoorsteen in de voorkamer te Leeuwarden f 14...,...,
- 1783 12 Aug. Jouke Jans te Leeuwarden voor een sleepkoets volgens accoort f 35...,...,
- 1783 26 Aug. De weduwe van de kastmaker Zijlstra voor twee vuurschermen in de voorkamer te Leeuwarden f 8...,...,
- 1783 12 Sept. De mamesel Dilling voor $\frac{1}{4}$ jaar onderwijs aan de twee Juffers. f 9...,...,

- 1783 22 Oct. N. Swalue ⁴⁹⁾ mr. silversmid te Leeuwarden wegens drie paar silvere gespen, oorringkies, knipbeugelties etc. onder kortingewegens oude gespen f 42...4....,
- 1783 2 Nov. Kleermaker H. Snoek te Grouw voor 't omkeren van een rok en vest etc. f 11...6....,
- 1783 19 Nov. Solaro ¹⁸⁾ te Leeuwarden voor schoorsteenveegen op 't slot f 3...,,....,
- 1783 12 Dec. Lubbartus Bekenkamp kastmaker te Groningen voor een groote tafel met aanstekers f 24...8....,
- 1783 28 Dec. Wegens een nieuwe koets geleverd door Lambertus Demmers, Mr. Wagenmaker, waaraan 't beeldhouwwerk van Roeland; 't smidswerk van Oving, 't sadelmakerswerk van Boltjes, 't geleverde tryp van Munninx, 't koperwerk van den geelgieter Bon, 't schilderwerk door Jan Hendriks en de glazen van den glasmaker Hunia, allen te Leeuwarden, samen f 1090...17....,
- 1784 19 Jan. Luitsen Pieters, Mr. Scheepstimmerman te Warga voor een nieuw Jagt en wegens reparatie van 't botie onder korting voor 't oude Jagt f 122...14....,
- 1784 18 Mei Gegeven aan de knecht van Mevrouw Scheltinga voor 't brengen van een present van twee kandellaren aan mij toegelegd voor de moeite van de ondscheidinge van de goederen gelaten door mevrouw Wijckel f 5...5....,
- 1784 21 May De Boekbinder R. Hunia te Leeuwarden wegens een nieuw Huurboek en een nieuwe bandt om het oude Huurboek ⁵⁶⁾ f 7...15....,
- 1784 22 May Mr. Kruigmeijer voor veertien weeken onderwijs gedurende ons gewoon winterverblijf te Leeuwarden aan onze kinderen Jetske en Cornelis in 4 weken een rijxdaelder f 8...15....,
- 1784 12 Juni Voor een silveren melkkantie gekogt in 't boelgoed van de goederen van de Generaal L. van Vierssen gehouden te Groningen op den 31e Maart 1783, f 21...15....,
- 1784 17 Juni De Horologiemaker H. Haakma ⁵⁷⁾ te Leeuwarden wegens 't schoonmaken van een Horologie f 4...10....,
- 1784 28 Juni C. Dilling en M. van Hoorn Schoolhouters te Leeuwarden wegens onderwijs aan de Juffers f 9...,,....,
- 1784 20 Aug. H. Dauw ³⁹⁾ mr. zilversmidt te Leeuwarden, wegens een gouden haak en groote zilveren leidbandts-gesp etc. onder kortingewegens een oude gouden haak en oud silver van almanacken etc. f 12...14....,

- 1785 7 Jan. Schipper Jan Hendriks voor de Erven van Lincel te Leijden wegens twaalf holle-ronde stoelen met blauw trijp bekleedt per stuk f 6...5..., en darenboven drie guldens en twaalf stuivers voor vrugt van Leijden tot Leeuwarden te samen⁵⁸⁾ f 78...12...,
- 1785 9 Jan. Jan Hendriks schipper wonende te Leeuwarden voor G. de Zwager te Leijden voor twaalf beste antique stoelen met cijtroen geel trijp bekleedt à f 6...10..., voor twee dito feuteuils negentien guldens en voor ses beste antique matte stoelen à f 4..."..." te samen met de vrugt en thuisbrengen⁵⁸⁾ f 128...,...
- 1785 2 Febr. G. Tresling Boekhandelaar te Leeuwarden wegens aankoop Klinkenberg Bijbelverklaring en Geschiedenissen der Nederlanden f 29...17...,
- 1785 13 Febr. H. Dauw³⁹⁾ mr. silversmit te Leeuwarden wegens een breijbeugeltie etc. f 17...2...,
- 1785 Maart Denninga, voor vier groote vassen geleverd in 1784 f 28...,...
- 1785 7 Juni L. Bekenkamp schreinwerker te Groningen....
- 1785 24 Juni Uitgaaf van interessen, welke bij 't overnemen van 't Huis te Leeuwarden⁵⁸⁾ te ons laste is gebragt f 160...,...
- 1785 21 Juli Wegens 't omhakken van het kershoff om aangelegt te worden tot een slingerbosje⁵⁹⁾ en wegens 't omhakken van een gedeelte der keukentuin etc. f 51...12...,
- 1785 3 Aug. Frans Swart⁵²⁾ konstschilder te Leeuwarden wegens 't vergulden van 21 Beelties met een boekje fijn goudt f 6...,...
- 1785 3 Aug. Voor een eiken buvet, *tafel mahonikoleur* met een koelbak f 35...,...
- 1786 13 Jan. Gerrit de Swager en zoon te Leijden voor vier ords. stoelen met geel trijp à f 6...10..., en vier dito leeuwstoelen à f 9...10..., geleverd in 1784⁵⁸⁾ f 64...,...
- 1786 18 Jan. Voor een jaar *overhalen* van mij en alle welke tot mijn huis behoren volgens accoort f 12...,...
- 1786 13 Febr. L. Spiering, Mr. Slotmaker te Leeuwarden wegens een nieuw aslaad tot een vuurwagen, 2 nieuwe roosters, een nieuwe Treeft etc.^a f 15...10...,
- 1786 26 Febr. Voor een *Bijbel met Platen* in Fluweel en twee Testamenten door Emmenes geleverd f 9...8...,
- 1786 12 Aug. De Leermeeesters van Juffer Isabella Boreel als aan Jacob Beyseit⁴⁸⁾ wegens onderwijs in 't schrijven en aan Gautier⁶⁰⁾ voor gegeven lessen in het dansen f 26...16...,

Afb. 7. Martha Houckjen Kinnema van Scheltinga, geb. 1786, (later echtgenoot van Jhr. P. E. A. Vegelin van Claerbergen), door F. L. Hauck et fils 1787 (Friesma-kamer in het Prinsessehof).

- 1786 4 Juli Weduwe Wijtze Wiebes de Vries te Leeuwarden wegens 16 ellen
duits Chitz etc^a. f 349...4....,,
- 1786 23 Sept. De silversmid H. Dauw ³⁹⁾ te Leeuw. voor 't repareren van een
kast van een gouden horologie etc. f 9...3....,,
- 1786 9 Dec. C. Halsema, Mr. kamerbehangen te Leeuwarden wegens geleverd
7 $\frac{1}{4}$ ellen gangkleed tot een vloerkleed en een kleed over de houten
Floer in de zaal te Idaard en 2 matrassen in de stoelen in de kerken
etc. f 189...17....,,
- 1787 6 Febr. Arent Ferff te Leeuwarden wegens een stel koperwerk voor een
kabinet, sloten, een halve maan, een duimstok, schaaften, booren,
metalen schel ⁶¹⁾, kruid en hagel f 26...15....,,
- 1787 7 Febr. Weduwe Henstra voor 14 ellen Americaansche Chitz ⁶²⁾
f 29...8....,,
- 1787 3 April De organist A. van der Meulen wegens Lessen op 't Clavier gegeven
aan ons Dogter Isabella Boreel in de jaaren 1785, 1786 en 1787
f 32...18....,,
- 1787 27 April I. H. Leenhardt voor 2 *hoeprokken* voor de Juffers, overkleed met
met linnen etc. f 5...4....,,
- 1787 24 Juni Johannes en Nicolaas Weeber te Amsterdam voor een *Lanteern*
met loot gemonteert, geschildert en verguldt f 12...8....,,
- 1787 2 Aug. De *Paruikmaker* J. van Haagen wegens 't kappen van Mevrouw
en wegens 't accomodeeren van 't hair van de Juffers en Jongheer ^{62a)}
f 15...15....,,
- 1787 18 Aug. Voor een *canari-vogel* etc^a f 16...7....,,
- 1787 29 Aug. Thomas *Mattemaker* voor diverse rol- en vloermatten
f 14...15....,,
- 1787 20 Sept. De silversmid Swalue ⁴⁹⁾ voor twee silveren koffijkanties voor de
kinderen f 18...4....,,
- 1787 11 Nov. De silversmid I. de Wal ⁶³⁾ voor een paar silveren gaspen onder kor-
tinge voor oude silvere gaspen f 3...10....,,
- 1787 23 Nov. W. Hamstra te Leeuwarden wegens een *rood porcelein ketel met*
een comvoor etc. f 23...12....,,
- 1787 2 Dec. B. Jelgerhuis ⁶⁴⁾ silversmid te Leeuwarden voor een paar gaspen
f 6...10....,,
- 1787 31 Dec. Jan Hendriks Mr. Schilder en verver te Leeuwarden wegens 't
schilderen van ons gestoelte in de kerk te Idaard *Mahoni-hout-*
kleur ⁶⁵⁾ etc. f 36...8....,,

IV. DE FRIESMA-KAMER IN HET PRINCESSEHOF.

Deze kamer, die de herinnering aan de helaas verdwenen State en zijn bewoners levendig houdt, is in het oude paleisje van Maria Louise van Hessen-Kassel zeker wel op zijn plaats.

De gevels van beide huizen dateeren uit denzelfden tijd — het midden der 17e eeuw — en het interieur van het Princessehof is evenals Friesma-State in 18e eeuwsche stijl verbouwd en versierd. De schoorsteenmantel en de betimmering van de Friesma-kamer dateeren zeker uit 1731 toen Anthonius Coulon het Princessehof voor Marijke-moai inrichtte. De schilderijen zijn alle uit Friesma-State afkomstig en stellen hoofdzakelijk vroegere bewoners voor. Ook het zilver, porselein en de verdere snuisterijen hebben zeker eens hun plaats gehad in het verdwenen huis.

Het mooie goudleer in Lodewijk XV stijl is afkomstig van de zaal op Friesma-State.

Speciaal moet onder het zilver de aandacht gevestigd worden op het mosterdpotje en de peperbus, beide stukjes van den Leeuwarder zilversmid Pieter Meeter. De meer belangrijke stukken zilver als tabakspot, trekpot, melkkan van Amsterdamsch fabrikaat zijn aangeschaft na 1787, daar wij hieromtrent in het kasboek niets hebben gevonden. Hetzelfde is het geval met de fraaie zilveren broodmand van Arnheemsch fabrikaat en de lepels en vorken van den Leeuwarder zilversmid de Wal, die in 1799 zijn gemaakt (zie afb. 8).

Ook de mooie origineele meubels, de met lakpaneelen versierde Lodewijk XVI secretaire en bijbehorend penantkastje en het bijzettafeltje met inlegwerk zijn stukken van Friesma-State afkomstig.

De tafels, stoelen en beide porseleinkasten zijn niet antiek. Ze zijn op verdienstelijke wijze ontworpen door de inrichters van deze kamer, den bekenden Leeuwarder architect H. H. Kramer en den kunstnijverheid-ontwerper van den Bosch. Zonder direct nabootsingen te zijn passen ze goed in het 18e eeuwsche interieur.

Van de portretten uit Friesma-State afkomstig, die thans in het Princessehof een blijvende plaats hebben gevonden, konden wij uit het dagboek concludeeren, dat het dubbelportret (afb. 5) van den Leeuwarder behangselschilder J. Beyseit was. De portretten van Cornelis van Scheltinga, zijne vrouw en hunne

beide andere kinderen (afb. 3, 4, 6 en 7) zijn in 1787 geschilderd door Friedrich Ludwig Hauck, een Duitsche portret-schilder, die met zijn zoon in 1786 en 1787 in Leeuwarden heeft vertoefd en geschilderd.

Ook van andere Friesche families hebben vader en zoon Hauck in die jaren portretten gemaakt ⁶⁶).

In een der muren van Friesma-State heeft gezeten de steen, die thans in de muur van de kerk te Idaard is ingemetseld en waarop het opschrift voorkomt: „Hic Murus Aheneus Esto”. De hierin uitgedrukte wensch, dat de State door de tijden heen onwrikbaar zou mogen blijken te zijn, is niet in vervulling gegaan. De piëteit van de familie, die hier een gloriëtijd heeft beleefd, heeft er echter voor gezorgd, dat de herinnering niet verloren is gegaan.

Wie na de lezing van het kasboek van Cornelis van Scheltinga de Friesma kamer in het Prinsessehof gaat bezien, zal zeker een goede indruk krijgen van het leven op een Friesche State in de 18e eeuw.

NOTEN.

¹⁾ *P. E. Frieswijk* was Collecteur i/d Grietenie Ydaarderadeel.

²⁾ *Johannes Andries(en)* wordt reeds in 1759 i/h Gemeente Archief te Grouw genoemd. Zie mijn Bijdrage tot de Uurwerkmakers-kunst in Friesland, *Vrije Fries* Dl. XXVII (1924), blz. 253/4. De klok op Friesma—State was wel een bijzonder compleet exemplaar, niet alleen als speel-klok maar ook als planetarium-klok.

³⁾ Er waren vele *sadelmakers* in Leeuwarden doch ik vond hen in Mr. Dirks' Noord-Nederlandsche Gildepenningen niet vermeld. Te Utrecht was het Sadelairs gilde een vergadering van meerdere ambachten t.w. saelmackers, beeltsnijders, schilders, cleerscryvers, maelres, sceymaickers, verlichters, boeckepinters, boeckebynders, tripmakers en clompmaickers. Zie Mr. Overvoorde en Joosting. De Gilden van Utrecht Dl. II, blz. 439.

⁴⁾ *Johannes Jelgerhuis*, No. 108 v/h Gildebord der Leeuwarder goud- en zilversmeden. Zie E. J. Voet jr. en R. Visscher. De Merken en Geschiedkundige Aanteekeningen v. d. Leeuwarder Goud- en Zilversmeden en mijn publicatie over hetzelfde onderwerp in de *Vrije Fries* Dl. XXVIII (1928) blz. 219—333.

⁵⁾ *Wybe Dominicus*, No. 104 v/h Gildebord.

^{5a)} Materiaal voor het „tek”, 't Friesche woord voor het rieten dak der boeschuren.

⁶⁾ *Johannes Zijlstra*, Mr. Cabinetmaker adverteerde in de Leeuwarder Courant v. 1753, dat hij verhuisde van het huis naast het Oude Vergulde Hoofd naast de Waag naar de Tooren van Babel, achter de Waag. Zie mijn artikel over De Ambachtskunst in het Oude Leeuwarden i.h. Gedenkboek 1435—1935

⁷⁾ Dat het *beslijpen van geïmporteerde glazen* met wapens ook te Leeuwarden gebeurde kon ik ook uit advertenties in de Leeuwarder Courant bewijzen, zie mijn artikel over de Oude Ambachten in het Gedenkboek 1435—1935, blz. 83.

^{7a)} 10 April 1759 werden de artikelen van een *Leeuwarder koopmans-gilde* gepubliceerd. Hierin waren opgenomen de winkeliers en kooplieden in zijden-wollen-kemelshaar-en vlaswaren, in galanterieën, Neurenburger waren, drink- of pronkglazen, porcelein, Engelsch- en Delftsch aardewerk, uitlandsche matten en spiegels. Zie Mr. Dirks II, 2 stuk blz. 243.

⁸⁾ *Rienk Keijert*. Zie Dr. A. Wassenbergh's opstel over De *decoratieschilders* der 18e-eeuw in het Gedenkboek Leeuwarden 1435—1935, blz. 153—158.

⁹⁾ *Sytse Roelof Nicolai*. Zie Dr. Wassenbergh's opstel, blz. 163/164.

¹⁰⁾ De bij dit *geschenk* behorende *zilveren peperbus* (zie afb. 8 in het midden) van den Leeuwarder zilversmid Pieter Meeter (No. 129 v.h. Gildebord) is in de Friesma-kamer aanwezig. 't Opschrift luidt: 19 Juny 1768

Toen Scheltinga van Haarsma's stam
Aurelia ten huisvrouw nam;
Toen schonk aan 't paar; uit Dorp Ydaard
Het Jongvolk vrolijk 't saam gegaard,
Dit stuk, waar meed's hun Achtung toonen:
Wilt Heer! hun met Uw Heijl bekroonen.

Ook het *mosterdpotje* is van denzelfden meester (zie afb. 8).

¹¹⁾ De door de provincie reizende zgn. „*fijndoeks-koopman*” is nog een bekend type.

Afb. 8. Zilveren voorwerpen, vroeger gebruikt geweest op Friesma—State, thans in het Princessehof.

¹²⁾ De *witwerker* was de kastmaker, die zijn meubels van vuren hout maakte, dat later geveerd werd, in tegenstelling met den schrijnwerker, die meubels van fijn hout maakte.

¹³⁾ *Jacobus Halbetsma*. Zie Voet, Merken v. d. Friesche goud- en zilver-smeden, blz. 301.

¹⁴⁾ *Dr. Aemilius Coulon* bewoonde het ouderlijke huis in de Doelestraat, het tegenwoordige Coulon-huis.

^{14a)} *Joseph Rosée* wonende o. d. hoek v. d. St. Jacobstraat adverteert i. d. Leeuwarder Courant No. 810 van 1763, dat hij verkoopt Engelsch glaswerk.

^{14b)} *T. R. Ottema* was Executeur, v. d. Grietenie Ydaerderadeel. Deze beambte in de wandeling Exteur genoemd deed tot 1778 allerlei diensten voor den Grietman. De biesjager was blijkbaar een handlangster van den Exteur. In 1809 was deze T. Ottema kapitein-kwartiermeester bij de Staf van het Bat-taillon Gewapende Burgermagt binnen Leeuwarden blijkens zijn in mijn bezit zijnde dienstalmanak.

¹⁵⁾ In advertenties in een dagblad te Groningen in 1755 en 1756 wordt vermeld *Zijze Jansonius*, uit Leeuwarden, die aldaar porcelein te koop aanbiedt. In de 18e eeuw worden in de advertenties te Leeuwarden verscheidene winkels vermeld waar oud porcelein werd verkocht.

¹⁶⁾ *Chitz* — in kleuren bedrukt of gebatikte katoen door de Oost Indische Compagnie van de kust van Coromandel betrokken, later ook in Europa vervaardigd. In de 18e eeuw algemeen in gebruik.

¹⁷⁾ Op de kermis treffen wij afzonderlijke waaier-kant- en porcelein-kramen aan.

¹⁸⁾ *Anton Solaro* weerglasmaker verkocht ook doorgeslagen optica-prenten. Zie ook mijn opstel over De Ambachts-kunst in het Oude Leeuwarden i. h. Gedenkboek 1435—1439.

¹⁹⁾ *pellice* — met bont gevoerde schoudermantel.

²⁰⁾ In het reglement voor de Leeuwarder *kooplieden* van 1759 worden ook reeds importeurs van uitlandsche matten genoemd.

²¹⁾ *Dirk van Wicheren* droeg zijn ijzerkramerij, die in het Nauw gevestigd was, in 1815 over aan H. Borgrinck. De uitvoerige winkel- en magazijn-inventaris van dit bedrijf is bewaard gebleven.

²²⁾ *Sikke van Ommeren*, No. 113 v. h. Gildebord der Leeuwarder goud- en zilver-smeden.

²³⁾ In 1765 adverteeren *G. Pettinga* en vrouw in de Leeuwarder Courant (No. 419), dat zij hun winkel verplaatst hebben van de Groenmarkt even om de hoek nevens de Meervis-banken. In 1775 adverteert vrouw Pettinga over de Vischmarkt, dat zij direct uit Engeland ontvangen heeft diverse soorten aardewerk.

^{23a)} Blijkbaar traden van oudsher vrouwelijke *opkoopsters* van antiek bij de boelgoeden op.

^{23b)} Deze firma was van ouds gevestigd hoek Nauw—Groentemarkt. Het vroeger belangrijke bedrijf van den *lakenkoopman* is in onzen tijd verdwenen.

²⁴⁾ Reeds in 1753 wordt in de Leeuwarder Courant (No. 46 en 80) geadverteerd, dat hier „*Nieuw modes Engels porcelein*” wordt geïmporteerd zoodat koopers daarvoor niet naar Amsterdam behoeven te gaan.

²⁵⁾ De Zeventiende eeuwse *spiegels* in breede vierkante lijst zien wij hier vervangen door Queen Ann spiegels met smalle gebogen lijsten.

²⁶⁾ Instructief is deze post van 3 Jan. 1774: Wij zien hoe 't fijne vlas wordt gekocht, door vrouwenhand gesponnen, aan een Leeuwarder servetwever toevertrouwd, naar Haarlem opgezonden om te worden gebleekt, waarna de linnennaaster het stuk in tafellakens en servetten verdeelde. (Vgl. ook de uitgaven op 15 en 19 October 1774).

²⁷⁾ *Berent Storm*, No. 118 v. h. Gildebord der Leeuwarder goud- en zilver-smeden.

²⁸⁾ *Zak*, blijkbaar een soort lijf of japon.

²⁹⁾ *Keulse en Sijperse* (verbastering voor Siegburgsche) bloempotten werden van oudsher uit de Rijnprovincie hier in aken ingevoerd. Zie mijn artikel over het Aardewerk in Friesland in gebruik in het laatste kwart van de 16e eeuw. *Vrije Fries* Dl. XXVI (1918).

³⁰⁾ Deze uitgaaf is van belang omdat hieruit blijkt, dat de *Zonhoed* (de breede strooijen hoed met gekleurd sitz gevoerd, die op de Duitsche muts paste en die typeerend was voor de dracht der Leeuwarder dames) reeds in 1775 in gebruik was.

³¹⁾ De *Delftsche pottenbakkers* bootsten blijkbaar de modellen van het Engelsche aardewerk na om de concurrentie zoo goed mogelijk vol te kunnen houden.

³²⁾ Een zekere *Poppe Harmens Valderpoort* wordt in 1758 vermeld als Mr. Servetweever op het Oldehoofster Kerkhof. Jan Poppens Valderpoort is blijkbaar zijn zoon en opvolger. Zie Gedenkboek 1435—1935, blz. 81.

³³⁾ *Jan Klinkhamer* Mr. brandspuutmaker en Roelant Grim loodgieter t/o de Galilaër Kerk adverteeren in de Leeuwarder Courant van 1761 (No. 217 en 476) dat door hun interessante fonteynen worden gemaakt. Een uitvoerige omschrijving hiervan vindt men in deze couranten.

³⁴⁾ *Casparus Seth*, No. 132 v/h Gildebord der Leeuwarder goud- en zilver-smeden.

³⁵⁾ *Ype Staak* was glasschilder te Sneek. De geschilderde ramen in de kerk zijn ook van hem afkomstig. Vgl. Het Gedenkboek Leeuwarden 1435—1935, blz. 76.

³⁶⁾ Horologiemaker *F. Wyngaarden* te Leeuwarden. Zie mijn bijdrage tot de Uurwerkmakerskunst in Friesland, *Vrije Fries*, Dl. XXVII (1924), blz. 252.

^{36a)} *Gerkens* Mr. *tinnegieter* adverteert in de Leeuwarder Courant, No. 355 van 't jaar 1759 dat hij 12 jaar de tin-negotie in de Peperstraat had gedreven doch 12 Mei was verhuisd naar Over de Kelders, hoek Ciprianus-steeg.

³⁷⁾ *diement of diemit* een soort witte katoenen stof.

³⁸⁾ *mes-lemmetten* werden in de 18e eeuw o.a. uit Namen betrokken.

³⁹⁾ *H. Dauw* was uit Frederikstadt in Holstein geboortig, No. 126 v. h. Gildebord, waarop zijn naam onjuist als H. Daum vermeld staat.

⁴⁰⁾ De *slotmakers, spoormakers, mesmakers, roermakers* en de *laadmakers* binnen Leeuwarden waren in één gilde vereenigd. Zie mijn artikel over de ambachts kunst in het Oude Leeuwarden in het Gedenkboek 1435—1935, blz. 69—71.

⁴¹⁾ De afbeelding van deze mooie *valhoedt* met een pluim is ons bewaard gebleven op 't in 't Prinsessehof aanwezige portret van de beide Jonge Juffers van het Slot (zie Afb. 5).

⁴²⁾ *Nagemaakt Saxis porcelein* zal zeker afkomstig zijn uit een der vele 18e eeuwse Duitsche porcelein fabrieken, die het fabrikaat en het merk van de Koninklijke Saksische porcelein fabrieken te Meissen nabootsten.

⁴³⁾ *Flaamslinnen* werd gebruikt voor de glas-gordijnen met ringetjes en koorden, die tot in 't eind v. d. 19e eeuw algemeen in gebruik bleven.

⁴⁴⁾ Het Friesch Museum bezit verscheidene 18e eeuwse *porceleinen beeldjes en groepjes* afkomstig van diverse patricische Friesche families.

⁴⁵⁾ Dit zou wel het groote *blauwe Chineesch porceleinen stel* van vijf stuks, dat nog in het Prinsessehof bewaard wordt, kunnen zijn.

⁴⁶⁾ Blijkbaar is dit het zelfde troffeltje, dat begrepen was in het bruikleen aan het Friesch Museum. Zie Jaarverslag 1882.

⁴⁷⁾ Dit was de opvolger van den overleden Hovenier, dezelfde die zich op kas-cultuur toelegde.

⁴⁸⁾ *J. Beyseyt* was behangselschilder. Een in mijn bezit zijnd schoorsteenstuk, voorstellende Suzanna en de Ouderlingen en gesigneerd I. B. pinxit, zou ik aan hem willen toeschrijven. Zie afb. 9 in Dr. Wassenberghs artikel over de Leeuwarder decoratieschilders in het Gedenkboek 1435—1935.

⁴⁹⁾ *N. Swalve*, No. 141 van het Gildebord v. d. Leeuwarder Zilvermeden.

⁵⁰⁾ Het is niet onmogelijk, dat een van deze zgn. *keukenstukken* bewaard gebleven is en dat dit het stilleven van den Antwerpschen meester uit het midden v. d. 17e eeuw, Carstiaen Luyckx is, dat zich thans in de Friesma-kamer bevindt.

^{50a)} *Jan Runia Piqueur* had waarschijnlijk de manége i. d. Groote Kerkstraat, die vroeger aan den stadhouder behoorde in gebruik. In het begin van de 19e eeuw was deze in gebruik bij den Piqueur Stöcker.

⁵¹⁾ Dit *dubbel-portret* van de beide Juffers van het Slot, dat waarschijnlijk in zijn oorspronkelijke rococo-lijst de schoorsteen in het zaal heeft versierd is thans in de Friesma-kamer in het Princessehof (Zie afb. 5). 't Is dus door J. Beyseit geschilderd, aan wien misschien ook het andere bewaarde schoorsteenstuk met dood wild kan worden toegeschreven.

⁵²⁾ *Frans Swart*; Er waren twee behangscilders van dien naam. Zie blz. 172/3 van Dr. Wassenbergh's meer aangehaald artikel in het Gedenkboek Leeuwarden 1435—1439.

⁵³⁾ *A. Adriani* was tingieter te Leeuwarden in de 19e eeuw. Zie blz. 66 van mijn artikel over de oude ambachtskunst te Leeuwarden in het Gedenkboek 1435—1935.

⁵⁴⁾ *Keimpe Klazes* (Hoekstra) een voorzaat van het nog te Warga bestaande timmermansbedrijf annex schaatsenfabriek.

⁵⁵⁾ Dit kunnen niet de *portretten* van Cornelis van Scheltinga en Amelia Aletta van Haersma aanwezig in de Friesma-kamer in het Princessehof geweest zijn, daar deze laatste in 1787 geschilderd zijn door F. L. Hauck en Zoon (zie afb. 3 en 4).

⁵⁶⁾ Van deze in leer *gebonden* en met goudstempels versierde *boeken* zijn nog exemplaren aanwezig in het Rijksarchief en in het Princessehof.

⁵⁷⁾ *H. Haakma* Horologiemaker te Leeuwarden. Zie mijn Bijdrage tot de Uurwerkmakers kunst in Friesland Vrije Fries, Dl. XXVII (1924), blz. 248—251.

⁵⁸⁾ De aanschaffing van niet minder dan 46 diverse met blauw en geel trijp bekleede deels hol-ronde deels antieke en met gesneden leeuw-tjes versierde stoelen bij Leidsche firma's respectievelijk op 9 Febr. 1783, 7 en 9 Jan. 1785 en 13 Jan. 1786 wijst wel op een nieuwe meubileringswaarschijnlijk van het toen verkregen groote huis op de Tweebaksmarkt.

⁵⁹⁾ Een *slingerboschje* past zeker niet in den Franschen Le Nôtre stijl, maar wijst er op, dat in 1785 de aanleg van den tuin in den Engelschen landschapsstijl geschiedde.

⁶⁰⁾ Mogelijk is deze dansmeester Gautier een voorvader van den Franschman P. J. Gauthier, verwant met de Friesche tak der van Limburg-Stirums, die in 1835 een geestig Fransch boekje over Friesland schreef. „Voyage pittoresque dans la Frise, une des Sept. provinces-unies”, Auxonne 1839.

⁶¹⁾ Onder het bruikleen in het Friesch Museum kwam ook voor een metalen bel met randschrift: *Soli Deo Gloria* 1646. Afk. v. Friesma—State. Zie Jaarverslag 1882.

⁶²⁾ Chitz, het in kleuren gebatikte en gedrukte katoen voor kleding, beddespreijen enz. is nog algemeen bekend. Wat echter met Duitsche en Amerikaanse chitz bedoeld wordt weet ik niet.

^{62a)} Zie afb. 6, 't portret van Cornelis Arent van Scheltinga op zesjarigen leeftijd.

⁶³⁾ *Johannes de Wal*, No. 136 v. h. Gildebord.

⁶⁴⁾ *Bernardus Jelgerhuis*, No. 144 v. h. Gildebord.

⁶⁵⁾ Mahonie-hout voor meubels, import uit Cuba, begon in de tweede helft v. d. 18e eeuw in zwang te komen.

⁶⁶⁾ Zie het artikel van Mr. P. C. J. A. Boeles over „De bouwgeschiedenis van het Eysingahuis”, blz. 43 en afb. 9, in deel XXXV van de Vrije Fries (1939), in welk artikel o.m. vele gegevens voorkomen over de patricische winterverblijven van de Friesche families te Leeuwarden in de 18e eeuw.